

Torger Larsen Nyberg

Ungdom på skråplanet

En hermeneutisk-fenomenologisk undersøkelse av ungdom med antisosial atferd i en motkultur

MGLU 5230 Masteroppgave i sosialpedagogikk

Veileder: Monika Merket

Medveileder: Runar Løkkås

Mai 2023

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for lærerutdanning

Foto: Vegard Eggen

Torger Larsen Nyberg

Ungdom på skråplanet

En hermeneutisk-fenomenologisk undersøkelse av ungdom med antisosial atferd i en motkultur

MGLU 5230 Masteroppgave i sosialpedagogikk
Veileder: Monika Merket
Medveileder: Runar Løkkås
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for lærerutdanning

Sammendrag

Denne studien undersøker utenforskap blant ungdommer, et komplekst og flerdimensjonalt fenomen. Innenfor dette bredere konseptet av utenforskap, fokuseres det spesielt på det som handler om 'skråplanet' – et mønster av atferd ofte preget av antisosial atferd, rusmisbruk og vold. Studien søker å forstå hvilke miljøfaktorer i og rundt skolen som ungdom opplever som mest betydningsfulle for deres vei inn og ut av skråplanet. Gjennom dybdeintervjuer med fire unge voksne, tidligere skoleelever på skråplanet, utforskes ungdommens egne erfaringer rundt følelser av utenforskap og tilhørighet. Arbeidet er forankret i teorier som Paul Willis 'Learning to Labour', normalitetsteori, sosial læringsteori, og økologisk systemteori.

Hovedfunnene antyder at en opplevelse av utenforskap og mangel på tilhørighet i skolen og blant jevnaldrende, kan føre til at ungdommen søker alternative miljøer. I denne studien ble disse alternativene ofte representert av ungdomsgjenger eller segregerte grupper. Selv om disse miljøene kan tilby en viss form for tilhørighet, kan de også forsterke negativ atferd og normer. Studien fremhever også opplevelsen av skolesystemets manglende evne til å forebygge proaktivt for disse ungdommene. Dette manifesteres gjennom en opplevelse av manglende støtte og oppfølging fra skolen, samt et overdrevent fokus på akademiske prestasjoner på bekostning av ungdommens individuelle behov. Disse forholdene kan ytterligere forsterke ungdommens følelse av utenforskap, og kan derfor være inngangsbilletten til skråplanet for ungdommer.

Et viktig funn er betydningen av støtte fra voksne, inkludert lærere, foreldre, og andre omsorgspersoner, som har en betydelig innvirkning på ungdommens atferd og verdier. Antisosial atferd, som tidligere ble ansett som forsterkende, oppfattes nå som svekkende etter at de har mottatt støtte, mens prososial atferd virker forsterkende.

Til tross for de mange utfordringene ungdommene står overfor, fremhever studien viktigheten av støtte fra forskjellige aktører på flere nivåer av ungdommens økologiske system. Samarbeid med foreldre, skolens bidrag til dette samarbeidet og spesifikk støtte fra politi og sosiale tjenester, alle med fokus på ungdommens perspektiv, kan spille en avgjørende rolle i å skape et trygt og støttende miljø. Denne integrerte støtten, som strekker seg over flere nivåer i ungdommens økologi, kan hjelpe ungdom med å bevege seg bort fra skråplanet og mot mer prososiale atferdsmønstre. Ved å avdekke og diskutere disse sammenvevde støttemekanismene, gir studien innsikter for å bedre forstå og støtte ungdom i lignende situasjoner.

Summary

This study investigates the phenomenon of social exclusion among adolescents, a complex and multidimensional issue. Within this broader concept of exclusion, I specifically focus on the aspect known as 'the slippery slope' – a behavioural pattern often characterized by antisocial behaviour, substance abuse, and violence. The study aims to understand the environmental factors in and around the school that adolescents perceive as most significant for their journey into and out of the slippery slope. Through in-depth interviews with four young adults, former school students on the slippery slope, I explore adolescents' own experiences around feelings of exclusion and belonging. The work is anchored in theories such as Paul Willis's 'Learning to Labour', normality theory, social learning theory, and Bronfenbrenner's ecological systems theory.

The main findings suggest that feelings of alienation and a lack of belonging in school and among peers may lead adolescents to seek alternative environments. In this study, these alternatives were often represented by youth gangs or segregated groups. While these environments may offer a sense of belonging, they can also amplify negative behaviour and norms. The study also highlights the school system's failure to proactively prevent these issues for these adolescents. This is manifested through a lack of support and follow-up from the school, as well as an excessive focus on academic performance at the expense of the adolescents' individual needs. These conditions can further amplify adolescents' feelings of alienation, thus potentially serving as their entry point into 'the slippery slope'.

A crucial finding is the importance of support from adults, including teachers, parents, and other caregivers, which has a major impact on adolescents' behaviour and values. Antisocial behaviour, previously perceived as reinforcing, is now seen as debilitating after they have received support, while prosocial behaviour becomes reinforcing.

Despite the many challenges the adolescents face, the study underscores the importance of support from various actors across multiple levels of the adolescents' ecology. Parental cooperation, the school's role in this collaboration, targeted from peer support, police, and social services, all with the adolescents' perspective at the center, play crucial roles in creating a safe and supportive environment. This integrated support spanning several levels of the adolescents' ecology can assist youth in navigating away from 'the slippery slope' and towards more prosocial behaviour patterns. By uncovering and discussing these intertwined support mechanisms, the study provides insights to better understand and support youth in similar situations.

Forord

Innholdsfortegnelse

1.0 Tema og bakgrunn: Utenforskap og ungdom på skråplanet	1
1.1 Problemstilling	2
1.2 Oppgavens struktur	3
2.0 Teori og forskning	4
2.1 Begrepsavklaring	4
2.2 Tidligere forskning.....	5
2.2.1 Miljøfaktorer som forsterker antisosial atferd	6
2.2.2 Miljøfaktorer som forsterker ungdommens posisjon på skråplanet	7
2.2.3 Miljøfaktorer som fremmer prososial atferd og bidrar til veien ut av skråplanet	7
2.3 Teoretisk grunnlag	8
2.3.1 Individets økologi.....	9
2.3.2 Miljøpåvirkninger direkte på individet: Sosial læringsteori	10
2.3.3 Systemets påvirkning på individet: Willis.....	11
3.0 Metode	13
3.1 Kvalitativ tilnærming	13
3.1.1 Forskningsdesign	13
3.1.2 Hermeneutisk-fenomenologi	13
3.2 Forskningsmetode	14
3.2.1 Kvalitative dybdeintervjuer.....	14
3.2.2 Utvalg og rekruttering	15
3.3 Intervju	17
3.4 Forskningskvalitet	18
3.4.1 Transparans, reliabilitet og validitet	18
3.4.2 Etske overveielser	20
3.4.3 Forforståelse	21
4.0 Analyse.....	23
4.1 Den analytiske prosessen	23
4.2 Temaene	24
5.0 Resultat og tolkning.....	26
5.1 Tema 1: Tilhørighet	26
5.2 Tema 2: Innflytelse fra jevnaldrende	27
5.3 Tema 3: Systemsvikt.....	29
5.4 Tema 4: Støtte	32

6.0	Diskusjon	36
6.1	Mikro- og mesonivået	37
6.1.1	Forsterkning av antisosial atferd på mikro- og mesonivået.....	37
6.1.2	Støtte til prososial atferd på mikro- og mesonivået.....	40
6.2	Ekso- og makronivå	41
6.2.1	Skolepolitikk.....	41
6.2.2	Normalitet.....	42
6.3	Praktiske implikasjoner og videre forskning	44
6.4	Anerkjenning av studiens begrensninger	45
7.0	Referanseliste	48
8.0	Vedlegg	59
8.1	Vedlegg 1: Intervjuguide.....	59
8.2	Vedlegg 2: Samtykkeskjema	60
8.3	Vedlegg 3: Godkjenning fra NSD	64

Ungdom på skråplanet

1.0 Tema og bakgrunn: Utenforskap og ungdom på skråplanet

Utenforskap blant ungdom er en kompleks og voksende utfordring som mange samfunn, inkludert Norge, står overfor (Strand & Kindt, 2019). I en verden som stadig blir mer polarisert og kompleks, opplever dessverre en del ungdommer å bli marginalisert og skjøvet til sidelinjen, både sosialt og utdanningsmessig (UNESCO, 2019). Denne problemstillingen er ikke bare relevant, men også kritisk, ettersom den involverer en betydelig andel av fremtidens befolkning. Ifølge Statistisk sentralbyrå (2023) tilhører 7,4 prosent av befolkningen mellom 15 og 29 år kategorien NEET - de er hverken i utdanning, arbeid eller opplæring. Utdanningsdirektoratet (2022) rapporterer også at nesten en tredjedel av ungdommene ikke fullfører videregående skole, en faktor som kan forverre, forlenge, eller i verstefall forevige opplevelsen av utenforskap. Disse statistikkene understreker det presserende behovet for et fortsettende arbeid med å forstå utenforskap blant ungdom, og hvilke konsekvenser det kan ha for deres fremtid.

Å forstå utenforskap gjennom linsen av "normalitet" er anerkjent i sosiologisk forskning (Goffman, 1986). Dette konseptet åpner opp for en dypere analyse av hvordan samfunnets definisjoner og forventninger av "normal" atferd kan bidra til å skape og opprettholde utenforskap. Dette er et globalt fenomen, som blir påvirket av en rekke faktorer, inkludert teknologiske fremskritt, økt migrasjon, og endringer i sosiale og kulturelle normer (Misztal, 2001). Disse forandringene har ført til en innsnevring av hva som anses som "normalt". Denne innsnevringen kan være en måte å overordnet se årsaken til økende utenforskap blant ungdom, ettersom det kan være utfordrende for dem å navigere og tilpasse seg forventninger og normer i et stadig mer komplekst og mangfoldig samfunn (Goffman, 1986). Denne innsnevringen av normalitetsvinduet, der visse idealer og forventninger blir fremhevet, kan forsterke opplevelsen av utenforskap for de ungdommene som ikke passer inn i disse normene (McLaughlin & Clarke, 2010). For dem kan det føles som om verden er skapt for en "normal" som de ikke kan eller vil tilpasse seg, noe som bare forsterker følelsen av utenforskap. I lys av disse betraktningene, blir det klart at det er et presserende behov for en dypere forståelse av utenforskap blant ungdom, og hvordan konseptet av "normalitet" bidrar til dette.

Konsekvensene av utenforskap er dyptgripende, varierte og kan ha langtrekkende effekter. Psykiske helseproblemer som depresjon og angst er ofte rapporterte konsekvenser blant de som opplever utenforskap (Ladd et al., 2017). Lav selvfølelse er også et vanlig utfall, noe som ytterligere kan forverre en ungdoms følelse av isolasjon (Orth et al., 2008). Kanskje mest alarmerende er den økte risikoen for antisosial atferd og radikaliserings (Bjørge, 2011; Hawkins et al., 1992). Når ungdom opplever utenforskap, kan de bli mer mottakelige for grupper som oppmuntrer til antisosial adferd, spesielt hvis de føler seg marginalisert eller utestengt fra mer konvensjonelle sosiale grupper (Prinstein et al., 2001). Dette kan føre dem inn i det som ofte omtales som "*skråplanet*", der ungdom blir involvert i miljøer hvor antisosial adferd ikke bare tolereres, men også forsterkes. Skråplanet innebærer i denne sammenhengen en økende grad av antisosial og mulig kriminell atferd som kan forsterke deres negative atferdsmønstre og trekke dem dypere inn i en destruktiv spiral.

Skolens rolle i ungdommers liv kan ikke overvurderes. Den er sentral i formingen av deres sosiale, psykiske og akademiske utvikling. Gitt at ungdom tilbringer en betydelig

del av sin tid på skolen, blir skolemiljøet og lærerne viktige aktører i deres liv (Konu & Rimpelä, 2002). Et positivt og støttende skolemiljø kan bidra sterkt til å motvirke følelser av utenforskap. Engasjerte lærere som ser, støtter og forstår elevene, kan fremme ungdommens selvfølelse, styrke deres motivasjon for læring, og bidra til å utvikle deres sosiale ferdigheter (Hamre & Pianta, 2001). I denne sammenheng kan skolen fungere som en motvekt til utenforskap, og hjelpe ungdom til å knytte sterke sosiale bånd, bygge selvtillit og skape positive opplevelser som kan fremme deres generelle velvære (Hamre & Pianta, 2001). På den andre siden kan et negativt skolemiljø, som inkluderer dårlig behandling eller manglende støtte fra lærere, bidra til å forsterke ungdommers følelse av utenforskap (Jordet, 2020; Way et al., 2007). Ungdom som opplever slike negative forhold på skolen kan begynne å vise lavere selvfølelse, dårligere skoleprestasjoner, og høyere risiko for skolefravall. Disse erfaringene kan også øke sannsynligheten for å utvikle antisosiale eller selvdestruktive atferd (Thapa et al., 2013).

Forståelsen av utenforskap og veien mot "skråplanet" blant ungdom er grunnleggende i denne studien. Utenforskap er en subjektiv opplevelse, og det er ved å lytte til ungdommens egne fortellinger at man kan få en dypere forståelse av de komplekse faktorene som bidrar til både utenforskap og det å havne på skråplanet. Ungdommens egne perspektiver og stemmer er uvurderlige for å kunne håndtere og forebygge disse problemene effektivt. De lever med og navigerer disse utfordringene daglig, og deres innsikt kan være avgjørende for utviklingen av treffsikre tiltak og strategier (Thompson et al., 2016). Ved å gi plass til ungdommens opplevelser og erfaringer, kan man få en rikere forståelse av hvordan ulike miljøfaktorer og livssituasjoner bidrar til deres vei inn i utenforskap og videre inn på skråplanet. Dybdeintervjuer med unge voksne som har personlige erfaringer med utenforskap vil bli benyttet som et verktøy for å belyse disse perspektivene. Dette kan gi verdifull innsikt i de dynamiske og sammensatte prosessene som påvirker ungdoms vei inn og ut av utenforskap og skråplanet. Det å verdsette og inkorporere ungdommens stemmer i forskningen kan hjelpe skolen til å utruste oss bedre for å støtte ungdom i risiko. Det kan også bidra til utviklingen av mer effektive og tilpassede strategier for å forebygge og håndtere utenforskap (McLaughlin & Clarke, 2010; Misztal, 2001). Med denne studien håper jeg å bidra til en økt forståelse av de komplekse faktorene som fører til utenforskap og skråplanet blant ungdom.

1.1 Problemstilling

I min masteroppgave har jeg valgt å undersøke miljøfaktorer som påvirker ungdommers problematferd, og hvilke av disse faktorene som oppleves som mest betydningsfulle for deres valg om å enten bevege seg inn eller ut av denne typen atferd. Konkret vil jeg undersøke hvilke miljøfaktorer i og rundt skolen som påvirker denne atferden, og hvilke av disse miljøfaktorene som er mest utslagsgivende for å hindre eller oppmuntre til slike handlinger. Min problemstilling er dermed: **Hvilke miljøfaktorer i og rundt skolen opplever ungdommer som de mest betydningsfulle for deres veg inn og ut av skråplanet?**

Denne problemstillingen er vid. For å kunne sette særlig søkelys på *hvilke* miljømessige forhold som er viktigst å undersøke, bør det settes ulike tema og fordypende forskningsspørsmål som avgrenser oppgaven ytterligere. I denne oppgaven skal det særlig settes søkelys på.

1. *Hvordan opplever ungdommer miljøfaktorer i og rundt skolen for deres vei inn på skråplanet?* Dette spørsmålet fokuserer på hvordan ungdommer opplever skolemiljøet og andre faktorer i og rundt skolen som påvirker deres valg om å

bevege seg inn på skråplanet og begå antisosial eller problematisk atferd. Ved å undersøke dette kan man få innsikt i hvilke faktorer som er mest utslagsgivende for å hindre eller oppmuntre til denne typen atferd.

2. *Hvilke miljøfaktorer opplever ungdom på skråplanet som forsterkere for antisosial atferd, som forsterker ungdommens posisjon på skråplanet?* Dette spørsmålet fokuserer på hvilke miljøfaktorer i og rundt skolen som ungdommer opplever som bidrar til å forsterke eller opprettholde antisosial atferd. Ved å identifisere disse faktorene kan skolen utvikle tiltak for å redusere disse faktorene og dermed bidra til å hindre at ungdommer beveger seg inn på skråplanet.
3. *Hvordan opplever ungdom på skråplanet støtte eller andre miljøforhold på veien ut av skråplanet?* Dette spørsmålet fokuserer på hva som kan bidra til at ungdommer på skråplanet kan bevege seg bort fra antisosial og problematisk atferd. Ved å undersøke ungdommenes opplevelser av støtte fra skolen og andre faktorer i deres liv kan man finne ut hvilken type støtte som er mest effektiv for å hjelpe ungdommene til å velge en positiv utvikling.

1.2 Oppgavens struktur

Kapittel 2 presenterer teoretisk bakgrunn og tidligere forskning som er relevant for oppgavens tema. Her vil teorier som Paul Willis 'Learning to Labour', normalitetsteori, sosial læringsteori, og Bronfenbrenners økologiske systemteori bli diskutert. Disse teoriene vil danne et teoretisk grunnlag for å forstå ungdoms opplevelse av utenforskap.

I Kapittel 3 gis en oversikt over studiens metodologi. Her blir det gitt en detaljert beskrivelse av bruken av dybdeintervjuer for å forstå unge voksnes erfaringer med utenforskap. Ethiske overveielser og begrensninger ved studien vil også bli diskutert i dette kapittelet.

Kapittel 4 inneholder en grundig analyse av datamaterialet fra dybdeintervjuene. Analysen fokuserer på å identifisere og forstå de dynamiske og sammensatte prosessene som påvirker ungdoms opplevelse av utenforskap.

I Kapittel 5 presenteres resultatene av analysen, hvor hovedfunnene fra intervjuene blir presentert og tolket i lys av de valgte teoriene.

Kapittel 6 inneholder en diskusjon og konklusjon, der funnene blir diskutert i et bredere perspektiv. Hovedfunnene blir oppsummert, og funnene blir satt i kontekst av teori og forskning. Det blir også gitt forslag til videre forskning basert på innsiktene fra studien. Her blir det også diskutert hvordan funnene kan bidra til å utvikle mer effektive strategier for å forebygge og håndtere utenforskap blant ungdom.

2.0 Teori og forskning

2.1 Begrepsavklaring

I denne delen av kapittelet vil jeg klargjøre og definere sentrale begreper knyttet til problemstillingen og temaet. Forståelsen av disse begrepene er viktig for å kunne diskutere og analysere miljøfaktorer i og rundt skolen som påvirker ungdommers vei inn og ut av skråplanet. Begrepene som presenteres vil definere og klargjøre inkluderer utenforskap, skråplanet, antisosial atferd, prososial atferd og miljømessige faktorer.

Utenforskap kan defineres som en subjektiv opplevelse av å være isolert eller utestengt fra et sosialt fellesskap eller et samfunn, både fysisk og psykisk (Goffman, 1986; Jordet, 2020). Det er en kompleks og flerdimensjonal tilstand knyttet til ulike faktorer som økonomiske forhold, utdanning, helse og sosiale nettverk. Følelsen av utenforskap kan betydelig påvirke individets selvfølelse, mentale helse og livskvalitet, noe forskning støtter (Eccles et al., 1997). Videre kan utenforskap, spesielt i ungdomsårene, utgjøre en betydelig risikofaktor for negative livsbane. En av disse negative livsbane manifesteres som det vi refererer til som "skråplanet".

"Skråplanet" er et begrep som ofte brukes i dagligtale for å beskrive en tilstand av negativ utvikling eller atferdsmønster hos ungdommer, noe som kan omfatte ulike former for risikoatferd, kriminalitet, rusmisbruk og sosiale problemer. Selv om begrepet ikke er vitenskapelig definert, inneholder det implisitte elementer av andre mer etablerte begreper som antisosial atferd og problematferd (Moffitt, 1993; Patterson et al., 1989). Begrepet "skråplanet" antyder at ungdommer som følger denne banen, gradvis beveger seg mot mer alvorlige problemer og konsekvenser. I denne sammenhengen kan det betraktes som en tilstand av vedvarende antisosial atferd. Å forstå hvilke faktorer som bidrar til ungdommers vei inn og ut av "skråplanet" er viktig for å kunne utvikle effektive tiltak og støtteordninger som hjelper dem med å unngå denne negative utviklingen og fremme positiv atferd og velvære (Loeber & Farrington, 2000).

En forutsetning for å være på skråplanet er at ungdommen innehar antisosial atferd. Moffitt (1993) foreslår to typer antisosial atferd hos ungdom, som kan forstås som ulike utviklingsbaner for slik atferd: "life-course-persistent" (LCP) og "adolescence-limited" (AL). Life-course-persistent (LCP) antisosial atferd: LCP-antisosial atferd kjennetegnes av atferdsproblemer som begynner tidlig i barndommen og vedvarer gjennom ungdomsårene og inn i voksen alder (Moffitt, 1993). Ungdommer med LCP-antisosial atferd viser ofte et mønster av vedvarende og alvorlige atferdsproblemer, og er mer utsatt for kriminell aktivitet, rusmisbruk og andre negative livsutfall (Moffitt, 1993). (Moffitt, 1993) hevder at LCP-antisosial atferd er et resultat av en kombinasjon av genetiske, biologiske og miljømessige faktorer som påvirker individets utvikling og atferd over tid.

AL-antisosial atferd, derimot, er en form for antisosial atferd som er begrenset til ungdomsårene og ikke strekker seg inn i voksen alder (Moffitt, 1993). Denne typen antisosial atferd er vanligvis mindre alvorlig enn LCP-antisosial atferd og er mer knyttet til normale utviklingsprosesser og utfordringer i ungdomsårene, som for eksempel identitetsutvikling og søken etter autonomi (Moffitt, 1993, 2007). Ungdommer som viser AL-antisosial atferd, vil ofte "vokse ut av" denne atferden når de blir eldre og tar på seg voksenroller og ansvar.

I denne studien kommer informantene innenfor kategorien adolescence-limited (AL) antisosial atferd. Dette skyldes at deres antisosiale atferd var midlertidig og begrenset til

ungdomsårene. Informantene hadde antisosial atferd, men det var ikke av en slik alvorlig i tillegg til at det ikke vedvarte inn i voksenlivet. Dette er i tråd med Moffitts (1993) beskrivelse av AL-antisosial atferd, som hevder at ungdommer med denne typen atferd ofte "vokser ut av" problematferden når de blir eldre. Funnene vil derfor drøftes ut av de opplevede miljøfaktorene som fikk de fra å ha AL antisosial atferd til å bli prososiale voksne.

I motsetning til antisosial atferd, refererer *prosocial atferd* til handlinger som er positive og bidrar til trivsel for andre individer, grupper eller samfunnet som helhet (Moffitt, 1993). Dette kan inkludere empati, hjelpsomhet, samarbeid, vennskap og annen positiv sosial atferd. Prosocial atferd har en rekke positive utfall for ungdommer, inkludert bedre psykisk helse, sosiale relasjoner og jobbmuligheter. Oppgaven tar utgangspunkt i å kartlegge miljøfaktorer som har påvirket ungdommen i veien fra å ha antisosial atferd som ungdommer, til å bli prososiale voksne.

Miljøfaktorer er i denne sammenhengen en samlebetegnelse for de ytre forholdene og påvirkningene som kan påvirke ungdommers atferd, trivsel og utvikling (Bronfenbrenner, 1979). I denne studien fokuseres det på miljøfaktorer i og rundt skolen som oppleves av ungdommer som de mest betydningsfulle for deres vei inn og utav skråplanet. Miljøfaktorer kan omfatte både fysiske og sosiale aspekter av skolemiljøet, så vel som det omkringliggende samfunn og kulturelle kontekst (Bronfenbrenner, 1979). Eksempler på miljøfaktorer i skolemiljøet og rundt skolen inkluderer lærer-student-relasjoner, skolens struktur og regler, klassekameraters påvirkning, tilgang til støtte og ressurser, samt kulturelle normer og forventninger.

Skolemiljøet refererer til det fysiske, sosiale og psykologiske miljøet der elever og ansatte tilbringer mesteparten av sin tid på skolen (Kvelling, 2013). Skolemiljøet kan påvirke både læringsprosessen og ungdommers sosiale og emosjonelle utvikling. Faktorer som lærer-student-relasjoner, klassestørrelse, fysisk utforming av skolen, mobbing og trivsel er alle viktige komponenter av skolemiljøet som kan påvirke ungdommers vei inn og ut av skråplanet (Ogden, 2022).

Ved å definere og klargjøre disse sentrale begrepene, etableres det et felles språk og forståelse som vil legge grunnlaget i språket for å diskutere og analysere problemstillingen i denne studien. Med en tydelig forståelse av begrepene skråplanet, antisosial atferd, prososial atferd, miljøfaktorer og skolemiljø, vil språket gjøre oppgaven bedre rustet til å utforske hvordan disse faktorene påvirker ungdommers atferd og beslutninger i og rundt skolen, og dermed deres vei inn og ut av skråplanet.

2.2. Tidligere forskning

I dette kapitlet presenteres tidligere forskning som er relevant for å undersøke miljøfaktorer i og rundt skolen som påvirker ungdommers vei inn og ut av utenforskap og skråplanet. Forskningsgjennomgangen er organisert med hensyn til problemstillingen. Først vil oppgaven ta for seg miljøfaktorer som bidrar til ungdommens vei inn på skråplanet og antisosial atferd, altså faktorer som forsterker antisosial atferd. Deretter vil forskningen se på miljøfaktorer som virker å forsterke ungdommens posisjon på skråplanet. Avslutningsvis vil kapitlet se på miljøfaktorer som bidrar til ungdommens vei ut av skråplanet og tilbake til et mer prososialt spor, noe som legger grunnlaget for å bli en prososial voksen. Dette kapitlet vil således gi en dypere forståelse av de komplekse miljøfaktorene som påvirker ungdommers atferd og, og særlig skolens rolle i denne prosessen.

2.2.1 Miljøfaktorer som forsterker antisosial atferd

I denne delen vil oppgaven se nærmere på noen av de miljøfaktorene som har vist seg å være relevante for ungdommers vei inn på skråplanet. Dette inkluderer sosioøkonomisk marginalisering og oppvekstmiljø, søken etter aksept og forståelse, samt påvirkning fra andre ungdommer og miljøet rundt dem. Først vil normalitetsvinduet bli presentert som et overordnet perspektiv på forståelsen av utenforskap som miljøfaktor på veien inn på skråplanet.

Et overordnet systemperspektiv på veien inn i utenforskap kan være ideen om et smalere normalitetsvindu. Normalitet refererer til det samfunnsmessige spekteret av aksepterte adferdsmønstre og holdninger som anses som normale for en gitt alders- eller sosial gruppe, spesielt ungdom (Abbott-Chapman, 2011; Arnett, 2000; Furlong & Cartmel, 2007). Forskning tyder på at normalitetsvinduet har blitt smalere over tid, noe som kan påvirke ungdommers vei inn og ut av utenforskap og skråplanet. Furlong & Cartmel (2007) og Malkenes (2014) beskriver hvordan samfunnets forventninger til ungdom har endret seg, noe som skaper problemer som økt marginalisering og større forskjeller mellom ungdommer. Arnett (2000) utforsker "emerging adulthood" og påpeker at ungdommer i dag møter et smalere normalitetsvindu og økte krav, noe som kan føre til økt stress og psykisk press. Abbott-Chapman, (2011) viser hvordan skolens fokus på testing og prestasjonsmåling i lys av det smalere normalitetsvinduet kan forsterke ekskluderingsmekanismer og marginalisere ungdommer som ikke passer inn i disse normene.

I lys av normalitetsperspektivet fremhever den følgende forskningen hvordan sosioøkonomiske forhold og oppvekstmiljø påvirker ungdommers atferd. Forskning har vist en sammenheng mellom sosioøkonomisk marginalisering og ungdomskriminalitet. I Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets rapport, barne- og ungdomsrapport, av Kristofersen (2017) viste at ungdommer fra lavere sosioøkonomiske bakgrunner oftere er involvert i problematisk atferd sammenlignet med ungdommer fra høyere sosioøkonomiske bakgrunner. Dette støttes av internasjonal forskning som viser at fattigdom og sosial ulikhet kan bidra til økt risiko for problematisk atferd blant ungdommer (Small & Newman, 2001; Wilson, 1987). Oppvekstmiljøet er også en viktig faktor som kan påvirke ungdommers vei inn på skråplanet. Barn og ungdommer som vokser opp i tøffe miljøer, preget av vold, rusmiddelbruk og kriminalitet, kan være mer utsatt for å utvikle antisosial atferd og involvere seg i kriminalitet (Storvoll, 2003). Dette understreker betydningen av å adressere sosioøkonomiske og miljømessige faktorer for å forebygge ungdomskriminalitet.

Ungdommer har et grunnleggende behov for aksept og forståelse fra sine jevnaldrende. Forskning har vist at når ungdommer ikke opplever aksept og forståelse fra prososiale miljøer, kan de søke dette i miljøer preget av antisosial atferd og kriminalitet (Brendgen et al., 2000). Dette kan forklare hvorfor ungdommer som opplever marginalisering og utenforskap ofte søker sammen i miljøer preget av antisosial atferd (Dishion et al., 2012). Andre ungdommer og miljøet rundt dem kan ha en betydelig innflytelse på ungdommers atferd og valg. En studie av Pauwels & Svensson (2015) fant at når eldre ungdommer er involvert i alvorlig problematisk atferd, kan dette øke sannsynligheten for at yngre ungdommer også involverer seg i kriminelle handlinger. Dette kan skyldes at de eldre ungdommene fungerer som rollemodeller og at de yngre ungdommene blir påvirket av deres atferd.

Sammenfattende viser forskningen at det er en rekke miljøfaktorer som kan bidra til ungdommers vei inn i utenforskap og skråplanet, blant annet et snevrere normalitetsvindu, sosioøkonomisk marginalisering, oppvekstmiljø, søken etter aksept og forståelse, samt påvirkning fra jevnaldrende ungdommer og miljøet rundt dem.

2.2.2 Miljøfaktorer som forsterker ungdommens posisjon på skråplanet

Miljøfaktorer som forsterker ungdommens posisjon på skråplanet inkluderer gjensidig inspirasjon og oppmuntring, ønsket om status og anerkjennelse, og mangel på prososiale venner og støtte. Forskning viser at ungdommer i grupper med en høyere andel av jevnaldrende som er involvert i antisosial atferd, kan bli oppmuntret og inspirert av hverandre til å delta i kriminell aktivitet (Dishion et al., 1995; Monahan et al., 2009). Gruppedynamikk og normer spiller en betydelig rolle i denne prosessen, og de som ikke følger normene kan bli stigmatisert eller utstøtt (Fergusson et al., 1995; Haynie, 2002). Studier viser også at gjensidig inspirasjon og oppmuntring kan føre til en eskalering av antisosial atferd, og dermed øke risikoen for mer alvorlig kriminalitet (Patterson et al., 2000; Reingle et al., 2012).

Status og anerkjennelse i ungdomsmiljøer kan også være en viktig drivkraft for deltakelse i antisosial atferd og kriminalitet (Thornberry et al., 1994). Ungdommer som opplever marginalisering og utenforskap kan søke status og anerkjennelse gjennom antisosiale handlinger, som de ser på som en rask og effektiv måte å oppnå dette på (Haynie, 2002). I tillegg kan ungdommer i antisosiale miljøer få status og anerkjennelse for deres deltakelse i antisosiale handlinger, noe som kan forsterke deres involvering i kriminalitet (Haynie, 2002).

En annen viktig faktor som forsterker ungdommers antisosiale atferd og kriminelle involvering er mangel på prososiale venner og støtte (Stams et al., 2006; van Lier et al., 2005). Forskning viser at ungdommer som har venner med prososial atferd og holdninger, har lavere sannsynlighet for å bli involvert i antisosial atferd (Vitaro et al., 2000). Studier har også vist at prososial støtte fra jevnaldrende, familie og skolepersonell kan fungere som en beskyttelsesfaktor mot antisosial atferd og kriminalitet (Hawkins et al., 1992; Mrug et al., 2016). Derfor er mangel på prososiale venner og støtte en viktig faktor som kan forsterke ungdommers involvering i kriminelle miljøer og antisosial atferd.

Sammenfattende har den tidligere forskningen vist at miljøfaktorer som forsterker ungdommens posisjon på skråplanet og i utenforskap inkluderer gjensidig inspirasjon og oppmuntring, ønsket om status og anerkjennelse, og mangel på prososiale venner og støtte. Gruppedynamikk og normer bidrar til å oppmuntre antisosial atferd, mens ungdommer som søker status kan bli trukket mot problematferd. Mangel på prososiale venner og støtte kan også forsterke ungdommens involvering i skråplanet og antisosial atferd.

2.2.3 Miljøfaktorer som fremmer prososial atferd og bidrar til veien ut av skråplanet

Miljøfaktorer som forsterker prososial atferd for ungdom på skråplanet omfatter støtte fra skolepersonell og lærere, støtte fra foreldre og omsorgspersoner, samt personlig refleksjon og ansvar. Forskning på veien ut av skråplanet fokuserer på disse faktorene som kan hjelpe ungdommer med å bryte ut av kriminelle miljøer og redusere antisosial atferd. Flere studier har identifisert disse faktorene som bidrar til positive endringer i ungdommers liv og deres evne til å bevege seg bort fra kriminelle aktiviteter.

Støtte fra lærere og skolepersonell kan være avgjørende for ungdommers evne til å bryte ut av problematisk atferd og problematiske miljøer (Catalano et al., 2004; Ruzek et al., 2016). Engasjerte lærere som viser omsorg for elevene sine, kan bidra til å skape et trygt og støttende miljø som fremmer positive endringer i ungdommers atferd (Hamre & Pianta, 2001). Skolepersonell som samarbeider med andre støtteinstanser, som barnevern og psykisk helsevern, kan bidra til å tilrettelegge for en inkluderende praksis og en redusere følelsen av utenforskap (Frigstad & Skarstein, 2018).

Foreldre og omsorgspersoners støtte er også en nøkkelfaktor i ungdommers evne til å bryte ut av antisosiale miljøer (Hoeve et al., 2011). Engasjerte foreldre som setter grenser og viser empati og forståelse, kan bidra til å redusere ungdommers involvering i problematisk atferd (Hoeve et al., 2011). Foreldre som samarbeider med skoler og støtteinstanser, kan også være en viktig kilde til støtte og ressurser for ungdommer som prøver å bryte ut av skråplanet (Dishion et al., 2012).

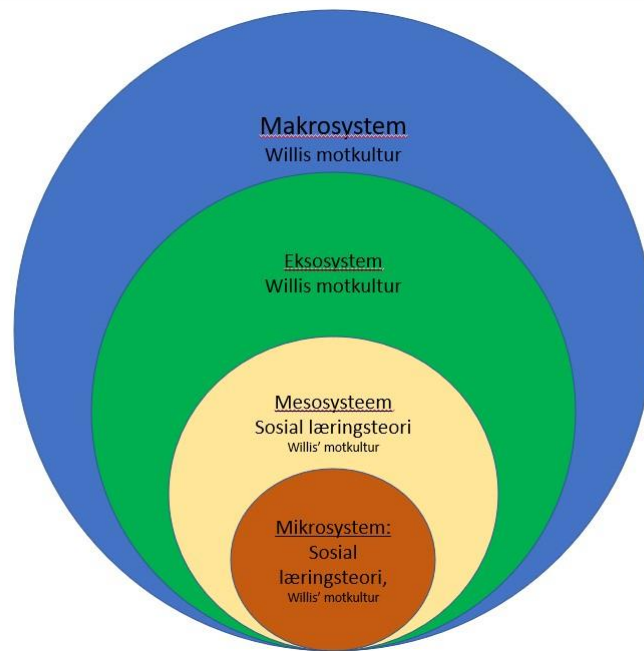
Til slutt er personlig refleksjon og ansvar viktige faktorer som kan hjelpe ungdommer med å bryte ut av problematiske miljøer. Ungdommer som er i stand til å reflektere over konsekvensene av sine handlinger og ta ansvar for sine valg, har større sannsynlighet for å bevege seg bort fra kriminalitet og antisosial atferd (Giordano et al., 2002). Dette kan skyldes økt selvbevissthet, selvvinnsikt og evne til å håndtere utfordringer og motgang på en mer konstruktiv måte (Laub & Sampson, 2001).

Sammenfattende viser forskningen på miljøfaktorer som fremmer prososial atferd og bidrar til veien ut av skråplanet inkluderer støtte fra skolepersonell og lærere, foreldre og omsorgspersoner, samt personlig refleksjon og ansvar. Engasjerte lærere og skolepersonell kan bidra til trygge og støttende miljøer, mens engasjerte foreldre som setter grenser og viser empati kan redusere ungdommers involvering i problematisk atferd. Personlig refleksjon og ansvar kan øke selvbevisstheten og selvvinnsikten hos ungdommer, noe som hjelper dem med å bevege seg bort fra kriminalitet og antisosial atferd.

Ved å redegjøre for den tidligere forskningen, har det blitt skapt en oversikt over noe av hva som allerede er utforsket og hva som fortsatt er uklart innenfor inkludering og ekskludering av ungdom i skolen og samfunnet. For å bygge videre på denne kunnskapen og koble den til problemstillingen, er det nødvendig å introdusere teoretiske perspektiver som kan hjelpe med å forstå og diskutere fenomenet i dybden.

2.3 Teoretisk grunnlag

I dette kapitlet vil det teoretiske grunnlaget for oppgaven bli presentert, og det vil fungere som et rammeverk for å diskutere og forstå de miljøfaktorene som påvirker ungdommers vei inn og ut av utenforskap og skråplanet. Kapitlet tar utgangspunkt i tre sentrale teoretiske perspektiver: Bronfenbrenners økologiske systemteori, Willis' "Learning to Labour" og sosial læringsteori. Disse teoriene vil bli integrert og plassert innenfor de ulike nivåene av Bronfenbrenners økologiske systemteori for å skape en helhetlig og sammenhengende tilnærming til problemstillingen. Ved å plassere Willis' teori hovedsakelig på eksosystem- og makrosystemnivå og sosial læringsteori på mikrosystem- og mesosystemnivå, vil oppgaven kunne få en dypere innsikt i de ulike faktorene som påvirker ungdommers atferd og valg i forhold til deres miljø og deres interaksjon med ulike sosiale kontekster.

Som modellen viser ved å ha en liten skriftstørrelse av Willis på mikro- og mesonivå, vil Willis (1977) være relevant også på meso- og mikronivå, men ha mindre tyngde på disse nivåene i forhold til sosial læringsteori.

2.3.1 Individets økologi

Gitt studiens fokus på ungdommens egne opplevelser av utenforskap, blir Urie Bronfenbrenners økologiske systemteori (Bronfenbrenner, 1979) spesielt relevant. Denne teorien tilbyr en helhetlig ramme for å forstå og analysere de ulike nivåene av interaksjon mellom ungdom og deres omgivelser, som alle bidrar til å forme deres opplevelser av tilhørighet og utenforskap. Det er gjennom denne linseteorien man kan dykke dypere inn i ungdommens egen økologi, og få en dypere forståelse av hvordan ulike miljøfaktorer samspiller for å påvirke deres vei inn og ut av utenforskap og skråplanet.

Ungdommens økologi er et overordnet prinsipp som tar for seg hvordan ulike miljøfaktorer påvirker ungdommenes utvikling og adferd (Bronfenbrenner, 1979). Denne tilnærmingen fokuserer på å forstå hvordan de sosiale, kulturelle, økonomiske, politiske og institusjonelle faktorene rundt en ungdom samhandler og former deres liv. Teorien legger vekt på samspillet mellom individet og miljøet, der individets utvikling ses i sammenheng med de ulike miljøene som individet er en del av. Dette perspektivet er særlig nyttig for å forstå hvordan ungdommer opplever og påvirkes av ulike miljøfaktorer i og rundt skolen, og hvordan dette kan påvirke deres vei inn og ut av skråplanet. Bronfenbrenner (1979) hevder at individets utvikling påvirkes av fire ulike nivåer av økologiske systemer: mikrosystemet, mesosystemet, eksosystemet og makrosystemet.

Mikrosystemet er det mest umiddelbare miljøet der ungdommen interagerer direkte med andre individer og objekter, som familie, venner, lærere og skolen (Bronfenbrenner, 1979). Det er her ungdommen opplever sine første og mest direkte påvirkninger fra omgivelsene.

Mesosystemet omfatter samspillet mellom de ulike mikrosystemene i ungdommens liv, for eksempel forbindelsen mellom skolen og familien (Bronfenbrenner, 1979). Effektiv

kommunikasjon og samarbeid mellom disse mikrosystemene kan bidra til en mer helhetlig støtte for ungdommen.

Eksosystemet innebærer de sosiale strukturer og institusjoner som ungdommen ikke direkte deltar i, men som likevel påvirker deres liv, som foreldrenes arbeidsplass eller lokalsamfunnets ressurser (Bronfenbrenner, 1979). For eksempel kan økonomiske og sosiale ulikheter i samfunnet påvirke tilgjengeligheten av ressurser og støtte for ungdommer (Reardon, 2011), som igjen kan påvirke deres skoleerfaringer og vei inn og ut av skråplanet.

Makrosystemet består av de overordnede kulturelle, politiske og økonomiske systemene som omgir ungdommen Bronfenbrenner (1979). Dette inkluderer verdier, normer, lover og politiske beslutninger som påvirker ungdommens muligheter og begrensninger i deres liv. Eksempelvis kan utdanningspolitikk og kulturelle holdninger til utdanning påvirke hvordan ungdommer opplever skolen og hvordan de håndterer utfordringer i livet (Sirin & Rogers-Sirin, 2015).

Ved å ta hensyn til alle nivåene i Bronfenbrenners økologiske systemteori, kan man få en dypere forståelse av hvordan ulike miljøfaktorer i og rundt skolen opplever ungdommer som de mest betydningsfulle for deres vei inn og ut av skråplanet. Dette helhetlige perspektivet kan gi et rammeverk for å identifisere og analysere de komplekse samspillene mellom ungdommen og deres omgivelser, og gir forskere og praktikere muligheten til å utvikle mer effektive tiltak og strategier for å støtte ungdommer i deres utvikling og læring.

2.3.2 Miljøpåvirkninger direkte på individet: Sosial læringsteori

Individet er selve grunnlaget i Bronfenbrenners økologiske systemteori. For å forstå hvordan miljøet påvirker ungdommen på skråplanet direkte, altså på mikro og mesonivået, kan sosial læringsteori være et hensiktsmessig teoretisk rammeverk. Sosial læringsteori kan gi et grunnlag for å undersøke hvordan individet lærer og utvikler holdninger, verdier og atferd gjennom sosial interaksjon med andre i deres miljø (Bandura, 1977). På mikronivå kan sosial læringsteori bidra til å forstå hvordan ungdommer påvirker og påvirkes av hverandre i deres umiddelbare miljø mens på mesonivå kan teorien bidra til å forstå samspillet mellom ulike mikrosystemer, som skolen og familien, og hvordan dette påvirker ungdommens atferd.

Sosial læringsteori bygger på fire hovedprinsipper for læring: oppmerksomhet, hukommelse, imitasjon og motivasjon (Bandura, 1977). Oppmerksomhet innebærer at en person må være i stand til å observere og fokusere på modellen eller atferden som blir demonstrert. Hukommelse innebærer at personen må kunne huske hva de har observert, og dette kan være avhengig av faktorer som oppmerksomhet og konsentrasjon. Imitasjon innebærer at personen etterligner atferden som ble observert. Til slutt er motivasjonen viktig for å utføre atferden, enten det er for å oppnå belønning eller anerkjennelse, eller for å unngå negative konsekvenser.

På mikronivå kan sosial læringsteori bidra til å forstå hvordan ungdommer lærer og påvirkes av sine jevnaldrende, lærere, familiemedlemmer og andre i deres umiddelbare miljø. For eksempel kan ungdommer som observerer at deres venner engasjerer seg i risikofylt atferd, være mer tilbøyelige til å adoptere lignende atferd hvis de opplever at det fører til sosial aksept og anerkjennelse (Dishion et al., 1995).

På mesonivå kan sosial læringsteori bidra til å forstå hvordan samspillet mellom ulike mikrosystemer, som skolen og familien, påvirker ungdommens læring og atferd. For

eksempel kan en sterk kobling mellom hjemmet og skolen, der foreldrene er involvert og støttende i forhold til barnets skolegang, bidra til en mer positiv holdning til utdanning og dermed redusere risikoen for å gå inn i skråplanet (Jeynes, 2007).

Ved å integrere sosial læringsteori i analysen av miljøfaktorer som påvirker ungdommen på mikro- og mesonivå, kan man få en dypere forståelse av hvordan ulike aspekter av ungdommens økologi samhandler og bidrar til deres vei inn og ut av skråplanet, og særlig på nivåene nærmest ungdommen.

2.3.3 Systemets påvirkning på individet: Willis

For å forstå hvordan systemer på ekso- og makronivå i Bronfenbrenners (1979) økologiske systemteori påvirker ungdom som befinner seg på skråplanet, vil oppgaven nå se nærmere på Paul Willis (1977) sin teori. Willis sin teori kan gi en verdifull innsikt i hvordan strukturelle faktorer og kulturelle normer i samfunnet, spesielt innen skolesystemet og arbeidsmarkedet, kan forme ungdommens identitet, valg og atferd (Willis, 1977). Ved å knytte Willis sin teori særlig til Bronfenbrenners ekso- og makronivå (Bronfenbrenner, 1979), men også til mikro og mesonivået, kan det kunne forklare hvordan ungdom på skråplanet påvirkes av faktorer som ligger utenfor deres direkte miljø, og hvordan disse faktorene spiller en rolle i deres vei inn og ut av skråplanet.

Willis sin "Learning to Labour" kan være et godt perspektiv for å belyse miljøpåvirkningen på ekso- og makronivå, da teorien fokuserer på hvordan arbeiderklasseungdommer lærer seg kulturelle og sosiale koder som fører dem til manuelle arbeidsplasser (Willis, 1977). Dette skjer som et resultat av både deres egne valg og de strukturelle forholdene rundt dem. Ved å inkludere Willis sitt perspektiv kan man se hvordan ungdom på skråplanet er påvirket av bredere samfunnsstrukturer, og hvordan deres valg og atferd i stor grad er formet av disse systemene (Willis, 1977). Willis sin teori bidrar dermed til en dypere forståelse av de miljøfaktorene som påvirker ungdom på skråplanet og kan gi oppgaven et mer helhetlig bilde av hvordan både direkte og indirekte faktorer former deres liv.

På eksonivået i lys av Willis (1977) belyses hvordan skolesystemet og dets strukturer påvirker ungdommens atferd og valg. Skolen, som en institusjon, har regler og normer som ungdommene ofte oppfatter som irrelevante eller i strid med deres egne verdier og interesser. Dette fører til at ungdommene utvikler en motkultur som en reaksjon på disse reglene og normene. *Motkultur* er et begrep som refererer til en subkultur som aktivt motsetter seg og utfordrer de dominerende kulturelle normene og verdiene i et samfunn (Willis, 1977). I Willis sin studie manifesterer motkulturen seg blant arbeiderklasseungdom gjennom deres avvísning av skolens regler og normer, og deres ønske om å utfordre autoritet og skape sin egen identitet. Selv om denne motkulturen kan gi ungdommene en følelse av tilhørighet og styrke, bidrar den også til å reproducere de sosiale ulikhetene som preger deres liv og forsterker deres vei inn i manuelle arbeidsplasser.

På makronivået i lys av Willis, (1977) vises hvordan bredere samfunnsstrukturer og -normer påvirker ungdommene på skråplanet. Arbeidsmarkedet, med sin klassebaserte arbeidsdeling og ulikheter i tilgangen til gode arbeidsmuligheter, spiller en sentral rolle i å forme ungdommens fremtidsutsikter og valg. For arbeiderklasseungdommer er manuelle arbeidsplasser ofte de mest tilgjengelige og attraktive jobbene, og dette begrenser deres muligheter for sosial mobilitet. Videre er det også kulturelle forventninger og normer knyttet til kjønn og klasse som påvirker ungdommens atferd og valg. For eksempel kan maskuline normer og verdier, som legger vekt på fysiske ferdigheter og styrke, føre til at manuelle arbeidsplasser oppfattes som mer attraktive for

arbeiderklassegutter, mens akademiske prestasjoner og teoretisk kunnskap kan bli nedvurdert.

Selv om fokuset primært ligger på ekso- og makronivåene, vil teorien også vise seg relevant på mikro- og mesonivåene, ettersom alle nivåene i individets økosystem er tett sammenkoblet og påvirker hverandre. På mikronivået vil man se hvordan individets nære relasjoner og direkte interaksjoner, for eksempel med jevnaldrende og lærere, kan bidra til dannelsen av motkulturer som en reaksjon på opplevd utenforskap og manglende tilhørighet. På mesonivået vil man undersøke hvordan samarbeidet mellom skole og hjem, samt andre institusjoner som kan være involvert i ungdommens liv, påvirker deres muligheter for støtte og veiledning, og hvordan dette kan spille en rolle i utviklingen av motkulturer og alternative atferdsmønstre.

Willis' teori om motkultur er relevant i dagens norske kontekst fordi den belyser ungdommers reaksjoner på samfunnets strukturer og behovet for tilhørighet og anerkjennelse. Selv om teorien er flere tiår gammel, kan gi den et rammeverk for å forstå hvordan motkulturer kan oppstå og utvikle seg som en respons på utenforskap og marginalisering. I Norge kan man se hvordan sosiale og økonomiske ulikheter påvirker ungdoms opplevelser og muligheter, noe som kan føre til dannelsen av motkulturer. Willis' teori hjelper med å identifisere de underliggende årsakene og mekanismene som bidrar til ungdommers vei inn og ut av skråplanet.

Med disse teoretiske perspektivene som utgangspunkt for å utforske problemstillingen som er reist i denne oppgaven, vil jeg nå gå over til å beskrive den metodiske tilnærmingen jeg har valgt for dette arbeidet. Det er gjennom denne metodiske tilnærmingen man kan benytte de valgte teoriene for å belyse og forstå de komplekse dynamikkene av utenforskap og skråplanet blant ungdom.

3.0 Metode

3.1 Kvalitativ tilnærming

Et hovedskille innenfor epistemologien går mellom kvalitative og kvantitative forskningsparadigmer. Det kvalitative forskningsparadigmet fokuserer på å forstå fenomener og erfaringer på et dypere nivå ved å undersøke hvordan mennesker selv oppfatter og tolker virkeligheten (Langdridge, 2006). I motsetning til det kvantitative forskningsparadigmet, som søker å måle fenomener med stor nøyaktighet for å kunne komme med sikre påstander om verden, legger det kvalitative forskningsparadigmet vekt på å utforske kvalitetene ved et fenomen gjennom å undersøke menneskers perspektiver og erfaringer (Jacobsen, 2022). Denne studien benytter en kvalitativ tilnærming for å gi innsikt i hvordan tidligere ungdommer selv opplever og danner mening rundt fenomenet utenforskap. Ved å fokusere på subjektive erfaringer og meningsdannelse, vil det kunne bidra til en dypere forståelse av hvordan faktorene på individnivå virker (Jacobsen, 2022). Studien har en kvalitativ tilnærming fordi det er ønskelig å utforske de kvalitative aspektene ved fenomenet utenforskap, samt hvordan miljøfaktorer påvirker inn- og utgang av skråplanet, snarere enn å måle fenomenet med stor nøyaktighet.

Fordelene med et kvalitativt design inkluderer muligheten for å få dyp innsikt i deltakernes perspektiver og å utforske hvordan ulike faktorer og forhold påvirker deres valg og atferd (Jacobsen, 2022). Videre tillater kvalitative metoder en fleksibel og åpen tilnærming som kan gi rom for uventede funn og nye innsikter (Jacobsen, 2022). På den annen side, kan begrensningene knyttet til generaliserbarheten av funnene, ettersom kvalitative studier ofte fokuserer på et mindre antall deltakere og kontekstspesifikke situasjoner (Jacobsen, 2022). Imidlertid, gjennom en kvalitativ tilnærming, vil denne studien kunne gi verdifull innsikt og tykke beskrivelser i hvordan ungdom på skråplanet opplever og forstår sin situasjon, noe som er viktig for å kunne skape forståelse rundt støttetiltak og forståelse knyttet til ungdommer i utenforskap og på skråplanet.

3.1.1 Forskningsdesign

Forskningsdesign og metodologi er to begreper som ofte nevnes i tett relasjon til hverandre og kan ses som at de har samme betydning. Forskningsdesignet omhandler både epistemologiske og ontologiske spørsmål. Epistemologi dreier seg om kunnskap og hvordan man kommer frem til kunnskap, mens ontologi handler om hva som eksisterer og hvordan virkeligheten er strukturert (Thagaard, 2013). I denne studien er forskningsdesignet tett knyttet til en hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming, som tar utgangspunkt i å forstå og tolke menneskers opplevelser og erfaringer av et fenomen (Laverty, 2003).

3.1.2 Hermeneutisk-fenomenologi

Hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming er en sentral referanseramme i denne oppgaven, som tar sikte på å utforske og forstå ungdommers erfaringer og meningsdannelser knyttet til deres vei inn og ut av utenforskap. Den fenomenologisk-hermeneutiske tilnærmingen kombinerer to forskningstradisjoner: fenomenologi og hermeneutikk (Langdridge, 2006; Laverty, 2003).

Fenomenologi er en tilnærming som fokuserer på å studere og beskrive menneskers subjektive opplevelser av fenomener (Langdridge, 2006). Dens hovedmål er å få innsikt i hvordan mennesker kan gi mening til sine erfaringer og hvordan de oppfatter verden rundt seg. Ved å undersøke de underliggende strukturene og essensen av menneskers opplevelser, søker fenomenologien å avdekke hvordan individer forstår og tolker

fenomener i deres hverdag (Langdridge, 2006). Dette gjør fenomenologien til en egnet tilnærming når man ønsker å utforske og beskrive individuelle opplevelser og perspektiver knyttet til et bestemt fenomen.

Hermeneutikk, på den andre siden, er en teori og metode for tolkning og forståelse av tekster og meningsdannelse (Laverty, 2003). Hermeneutikken legger vekt på hvordan mennesker skaper mening i samspill med sine sosiale og kulturelle omgivelser (Laverty, 2003). Den understreker betydningen av historisk og kulturell kontekst i tolkningsprosessen, og anerkjenner at meningsdannelse er en kontinuerlig og dynamisk prosess som påvirkes av individets bakgrunn og erfaringer (Laverty, 2003). Hermeneutikken er derfor nyttig når man ønsker å tolke og forstå informantenes fortellinger og meningsdannelse i lys av deres individuelle og sosiale kontekst. Dette gjør at hermeneutikken komplementerer fenomenologien, da den legger til en dypere forståelse av hvordan sosiale og kulturelle faktorer påvirker informantenes erfaringer og meningsdannelse.

En hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming kan være et godt utgangspunkt i lys av problemstillingen og temaet, da det lar seg utforske og forstå ungdommers subjektive erfaringer og meningsdannelser knyttet til utenforskap og skråplanet. Gjennom denne tilnærmingen kan man dykke dypere inn i hvordan ungdommer kan gi mening til sine erfaringer og oppfatter de faktorene som påvirker deres vei inn og ut av skråplanet. Samtidig tar hermeneutikken hensyn til individets sosiale og kulturelle kontekst, noe som er viktig for å forstå de komplekse prosessene som bidrar til ungdommers atferd og utvikling (Laverty, 2003). Slik kan en hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming et solid grunnlag for å belyse problemstillingen på en nyansert og helhetlig måte.

3.2 Forskningsmetode

Dette kapitlet presenterer forskningsmetoden som er valgt for å utforske forskningsproblemet om miljøfaktorer knyttet til fenomenet utenforskap. Her beskrives og diskuteres det kvalitative intervjuet som hoveddatainnsamlingsmetode og de tilhørende aspektene som utvalg og rekruttering, rekrutteringsstrategi, inklusjonskriterier og utvalgets sammensetning.

3.2.1 Kvalitative dybdeintervjuer

Kvalitative dybdeintervjuer ble valgt om datainnsamlingsmetode for å kunne samle detaljerte og kontekstspesifikke opplysninger om deltakernes opplevelser og synspunkter knyttet til miljøfaktorene i og rundt skolen når det kommer til skråplanet. Gjennom intervjuene kan informantenes perspektiver på de mest betydningsfulle miljøfaktorene for deres veg inn og ut av skråplanet utforskes på en grundig og dyptgående måte. Intervjuene kan gi mulighet for å stille åpne og utforskende spørsmål som avdekker informantenes tanker og refleksjoner (Kvale & Brinkmann, 2015) rundt disse faktorene, og hvordan de påvirker deres opplevelse av utenforskap.

Fordelene med kvalitative dybdeintervjuer inkluderer muligheten for å etablere tillit og gode relasjoner med informantene, noe som kan føre til økt åpenhet og ærlighet i deres svar (Kvale & Brinkmann, 2015). Dette er viktig for å få en genuin forståelse av informantenes opplevelser og meningsdannelse knyttet til problemstillingen. Intervjuer kan også gi forskeren muligheten til å klargjøre og følge opp på spørsmål og temaer som dukker opp under samtalen, noe som sikrer at informantenes perspektiver blir grundig utforsket og forstått (Kvale & Brinkmann, 2015).

Begrensningene med kvalitative dybdeintervjuer kan være knyttet til intervjuers påvirkning på deltakernes svar og mulige feiltolkninger av dataene. Dette kan imidlertid adresseres gjennom en bevisst og reflektert forskerrolle, samt en systematisk og grundig analyseprosess (Kvale & Brinkmann, 2015). En annen utfordring med kvalitative dybdeintervjuer er at de kan være tids- og ressurskrevende, både i forhold til datainnsamling og analyse (Dalen, 2011). Imidlertid anses dette som en nødvendig investering for å oppnå den dybden og nyanseringen som kreves for å kunne svare på forskningsproblemet på en adekvat måte.

Kvalitative dybdeintervjuer passer godt til denne oppgaven gitt dens evne til å samle detaljert og kontekstspesifikk informasjon om informantenes erfaringer og perspektiver på miljøfaktorer som har ledet dem inn på skråplanet. Dette metodevalget kan gi rom for utforskning av deres tanker og refleksjoner rundt disse faktorene og deres innvirkning på opplevelsen av utenforskap. Tillit og sterke relasjoner mellom forsker og informant kan etableres, noe som kan fremme åpenhet og ærlighet i svarene (Kvale & Brinkmann, 2015). Dette er avgjørende for en autentisk forståelse av informantenes erfaringer og oppfatninger om skråplanet. Videre tillater denne metoden forskeren å klargjøre og følge opp på spørsmål og temaer som dukker opp i løpet av samtalen, sikre en grundig utforskning og forståelse av informantenes perspektiver (Kvale & Brinkmann, 2015).

3.2.2 Utvalg og rekruttering

Utvalg og rekruttering i kvalitative intervjuoppgaver er avgjørende for å sikre et representativt og informativt utvalg av informanter. Ved valg av informanter til en kvalitativ studie, er det viktig å vurdere flere faktorer, inkludert informantenes erfaringer og bakgrunn i forhold til forskningsspørsmålet, samt deres tilgjengelighet og villighet til å delta (Kvale & Brinkmann, 2015; Thagaard, 2013). En ofte benyttet rekrutteringsstrategi i kvalitative studier er snøballutvalg, der man gjennom eksisterende kontakter eller nettverk får tilgang til potensielle informanter (Thagaard, 2013). For å finne relevante og tilgjengelige informanter med erfaringer fra skråplanet i denne studien, har jeg benyttet mine kontakter blant sosiallærere ved ulike skoler.

Utvalg og rekruttering for denne studien involverte en strategi der sosiallærere ved ulike ungdomsskoler videreformidlet informasjon om studien til unge voksne som tidligere har vært på skråplanet, men som har gått inn i voksenlivet som prososiale voksne. Denne rekrutteringsstrategien ga tilgang til informanter med relevante erfaringer og en retrospektiv tilnærming, som var etisk forsvarlig og ga muligheten for å undersøke faktorer som påvirket deres overgang til voksenlivet.

For å delta i studien måtte informantene oppfylle følgende inklusjonskriterier: de måtte ha hatt antisosial atferd i ungdomstiden, være prososiale voksne, være mellom 20 og 29 år gamle, være i arbeid eller studier og være rusfri. Disse kriteriene sikret et utvalg av informanter med relevante erfaringer og perspektiver på skråplanet og deres overgang til å bli prososiale voksne, samtidig som det ivaretar hensynet at de i dag er prososiale voksne.

Utvalget i denne studien består av tre unge menn og én ung kvinne som tidligere har vært på skråplanet. Til tross for utfordringer med å finne kvinnelige informanter, kan utvalget gi et innblikk i erfaringene og perspektivene til både kvinner og menn fra ulike bakgrunner og aldersgrupper. Flere sosiallærere ved forskjellige skoler ble kontaktet for å minimere bias og sikre et mest mulig representativt utvalg. To av informantene hadde gått på samme skole, mens resten kom fra ulike skoler. De to fra samme skole er i

forskjellige aldersgrupper, og ut ifra det jeg vet så kjenner ikke de hverandre, ei heller at noen av de vet at den andre er med i studien.

Det er viktig å presentere informantene for å gi en kontekstuell forståelse av deres bakgrunn og situasjon, noe som kan bidra til å styrke analysen og tolkningen av dataene (Kvale & Brinkmann, 2015). En grundig og så objektiv presentasjon av informantene som mulig, vil bidra til å identifisere mønstre, likheter og forskjeller mellom individene og deres erfaringer, og derved gi et mer nyansert bilde av fenomenet som undersøkes (Kvale & Brinkmann, 2015). Ved å kjenne informantenes bakgrunn og kontekst, blir det lettere å forstå deres perspektiver og erfaringer, og dette kan bidra til å belyse problemstillingen på en mer helhetlig måte. I tabellen under er en kort presentasjon av informantene.

Informant	Bakgrunn	Skolemiljø	Familie- og klassebakgrunn	Venner og jevnaldrende	Lokalmiljø
Ramesh	Vold i hjemmet, fosterhjem	Trygghet i barneskolen, lite oppfølging på ungdomsskolen	Foreldre: flykninger, mor kristen, far alkoholiker	Mange venner, gjeng som splittet	Belastet område, rus og gjenger
Wilhelm	Vold i hjemmet, rusavhengig, kriminalitet	Falt utenfor, lite støtte fra lærere	Ufør mor, voldelig far, lite ressurser	Eldre, antisosiale venner	Blandet sosioøkonomisk status
Nils	Velstående hjem, kriminalitet, rusavhengig	Lavt engasjement, lite oppfølging fra skolen	Velstående, ressurssterke foreldre	Antisosiale, kriminelle venner	Stor kontrast i befolkningens bakgrunn
Catharina	Alkoholiker far, overdose, institusjon	Følte seg malplassert, lite støtte fra lærere	Mor på NAV, alkoholiker far, dårlig økonomi	Få venner, dårlig innflytelse fra eldre kjæreste	Belastet område

Informantene er trolig i stand til gi relevant data knyttet til denne forskningen, fordi de har personlige erfaringer og innsikt i de faktorene som har påvirket deres liv og beslutninger. Gjennom deres unike perspektiver og historier kan de identifisere og reflektere over de miljøfaktorene som har hatt størst innvirkning på deres liv, både positivt og negativt. Dette kan gi forskningen en verdifull førstehåndsførståelse av hvordan ulike miljøfaktorer i skole- og nærmiljøet kan bidra til ungdommers vei inn og ut av skråplanet. Deres erfaringer og refleksjoner kan dermed bidra til å belyse problemstillingen på en konkret og autentisk måte.

I tillegg fremstår de som pålitelige, prososiale voksne. Sosillærerne, som satte meg i kontakt med informantene, valgte å sette meg i kontakt med akkurat disse informantene

i lys av at hen hadde en sterk formening om at de i dag er prososiale, sunne voksne som har klart seg godt. I tillegg til sosiallærernes vurdering, fremstår informantene som troverdige og pålitelige kilder. Deres nåværende livssituasjon viser at de har oppnådd en viss grad av stabilitet og ansvar, noe som styrker deres pålitelighet som informanter. Samtlige av informantene er i jobb eller studier, bor i egen leilighet og virker å ha livet på stell. Dette viser at de høyst sannsynlig er prososiale, rusfrie voksne som har brutt med sin tid som antisosial ungdom.

Det er viktig å anerkjenne begrensningene i utvalget, som ikke nødvendigvis er representativt for hele populasjonen av ungdommer på skråplanet. Bias i utvalget og rekrutteringsstrategien kan ha påvirket resultatene, men ved å være transparent om prosessen og inklusjonskriteriene, bidrar det til å styrke validiteten og reliabiliteten i studien (Jacobsen, 2022). En begrensning i denne studien er den skjeve kjønnsfordelingen blant informantene, der det kun var én kvinnelig informant. Det viste seg å være utfordrende å rekruttere kvinnelige informanter til studien. Videre ble to mannlige informanter ekskludert fra studien. Den ene valgte å ikke dele erfaringer fra ungdomstiden, kun å snakke om skråplanet og utenforskap som fenomen. Den andre oppfylte ikke inklusjonskriteriene av etiske hensyn. Dataene fra disse informantene er slettet og ikke inkludert i analysen av datamaterialet. Dette kan påvirke den samlede forståelsen og innsikten som oppnås i studien, men det er nødvendig for å opprettholde etiske retningslinjer og kvaliteten på forskningen. Utvalget burde derfor vært større.

3.3 Intervju

I denne studien benyttes en semistrukturert intervjuguide som er vedlagt som vedlegg. Guiden inneholder en fast ramme med spørsmål og temaer som skal dekkes, samtidig som det er rom for å utforske informantenes tanker og refleksjoner i dybden. Dette valget er godt egnet for det fenomenologisk-hermeneutiske perspektivet som preger denne oppgaven, siden det legger vekt på å forstå informantenes subjektive erfaringer og meningsdannelser.

Intervjuguiden bygger på traktprinsippet, som innebærer at intervjuet skal ha en logisk struktur og et klart formål (Dalen, 2011). Dette sikrer at intervjuet blir mer oversiktlig og at informantene får anledning til å dele sine historier på en meningsfull måte i tråd med problemstillingen (Dalen, 2011).

Guiden omfatter temaer som er relevante for å belyse problemstillingen, som inkludering og ekskludering i skolen og samfunnet, ressurser og muligheter for ungdommer på skråplanet, samt systemperspektiv og normalitet i skolen. Spørsmålene er åpne og enkelt formulert, noe som kan gi informantene mulighet til å utdype sine svar og fortelle om sine egne erfaringer, samt at informanten selv kan vektlegge det en selv mener er viktig. Gjennom denne intervjuguide ønsker jeg å få innsikt i informantenes subjektive opplevelser og meninger om hvilke faktorer som hindret eller fremmet deres vei inn og ut av skråplanet.

Ved valg av intervjusituasjon er det viktig å minimere omgivelsenes innvirkning på informantene og dermed på informasjonen som samles inn. Derfor tilbys både naturlige og kunstige kontekster for intervjuene (Dalen, 2011). En naturlig kontekst, som for eksempel hjemme hos informanten, kan bidra til en trygg atmosfære, men kan også medføre forstyrrelser under intervjuet (Dalen, 2011). En kunstig kontekst, som et nøytralt intervjulokale, kan redusere slike forstyrrelser, men kan også gjøre at informanten føler seg mindre trygg (Dalen, 2011). I denne studien er intervjuene i hovedsak gjennomført i naturlige kontekster for å skape en god relasjon og trygg

atmosfære, noe som kan oppmuntre informantene til å åpne seg og gi mer detaljerte svar. Samtidig er det viktig å være bevisst på mulige forstyrrelser og veie fordeler og ulemper ved å benytte en naturlig kontekst. Respekt for informantenes ønsker og behov er også viktig, og muligheten for å gjennomføre intervjuene i et nøytralt lokale er derfor også lagt fram. Tre av informantene ønsket å gjøre intervjuet hjemme hos informantene. Den fjerde ønsket å gjøre det i en kunstig kontekst, i dette tilfellet et grupperom på NTNUs lokaler. Dette på grunn av at informanten antok at forstyrrelser fra familien kunne forekomme.

I denne studien benyttes en lydopptaker for å sikre at ingen viktige detaljer i informantenes svar går tapt. Dette gjør det også mulig å fokusere på relasjonen og samtalen under intervjuet, i stedet for å måtte notere alt som blir sagt. Dette kan bidra til en mer avslappet og trygg intervjusituasjon hvor informanten kan åpne seg mer (Dalen, 2011). Imidlertid er det viktig å være oppmerksom på at lydopptakeren kan ha en konteksteffekt, der informanten kan føle seg overvåket eller ikke komfortabel med å bli opptalt (Dalen, 2011). Derfor er det tydelig kommunisert at informanten kan si fra hvis de ikke ønsker å bli gjort opptak på, og at de kan be om å stanse opptaket underveis om de ønsker det. Samtlige av informantene ga uttrykk for at det ikke var noen problem å bruke lydopptaker.

For å skape en nøytral intervjusituasjon er det lagt vekt på å formulere spørsmål nøytralt, unngå ledende spørsmål og spørsmål med forutinntatte svar, som beskrevet i Dalen (2011). Det er også tatt hensyn til å ikke vise for mye eller for lite interesse for bestemte temaer, for å unngå at informanten føler seg presset eller ikke ivaretatt, som beskrevet i Dalen (2011). Fleksibilitet i forhold til informantens svar og åpning for at de kan snakke om temaer de selv ønsker å ta opp bidrar til en intervjusituasjon hvor informanten føler seg sett og hørt, og hvor de kan åpne seg på en ærlig og sannferdig måte.

3.4 Forskningskvalitet

Forskningskvalitet er avgjørende for å sikre at resultatene i en studie er troverdige og relevante, særlig når det gjelder å undersøke komplekse og sensitive temaer som inkludering og ekskludering i skolen og samfunnet. I denne oppgaven er det viktig å vurdere ulike aspekter av forskningskvalitet, slik som transparens, reliabilitet, validitet, etiske overveielser og forforståelse. Disse faktorene bidrar til å styrke forskningens integritet og sikre at funnene er pålitelige og overførbare til andre lignende kontekster. I det følgende vil det diskuteres hvordan disse aspektene av forskningskvalitet har blitt ivaretatt i denne studien, med spesielt fokus på metodiske og analytiske valg som er relevante for problemstillingen og temaet.

3.4.1 Transparens, reliabilitet og validitet

Transparens er en sentral komponent i forskningsetikk og refererer til graden av åpenhet og tydelighet om forskningsprosessen, metoder og beslutningsprosesser (Creswell & Poth, 2018; Prinstein et al., 2001). Målet er å sikre at forskningen er etterprøvbart, forståelig og kritisk vurdert av andre, noe som bidrar til økt tillit og kvalitet i forskningsresultatene (Kvale & Brinkmann, 2015). Transparens i forskning kan også bidra til å redusere potensielle skjevheter og feiltolkninger, samt styrke forskerens troverdighet og etiske integritet (Creswell & Poth, 2018).

I denne oppgaven har jeg forsøkt å sikre transparens ved å gjøre rede for og begrunne valgene jeg har gjort innenfor alle kapitlene, men spesielt metode- og analysekapitlene.

Dette innebærer en detaljert beskrivelse av forskningsprosessen, metoder og teoretiske rammer som benyttes, samt en klar forklaring av de valgene og avveiningene som er gjort underveis. Ved å presentere denne informasjonen på en klar og systematisk måte, blir det enklere for andre forskere og lesere å forstå og evaluere metodene, analysene og konklusjonene i studien (Creswell & Poth, 2018).

Som forsker har jeg også vært åpen om mine egne forutsetninger og refleksjoner, noe som bidrar til en større grad av transparens og etisk ansvarlighet (Creswell & Poth, 2018). Dette innebærer at jeg har reflektert over min egen rolle i forskningsprosessen, inkludert mulige påvirkninger og skjevheter som kan ha innvirkning på resultatene. Gjennom en kontinuerlig prosess med selvevaluering og kritisk refleksjon har jeg forsøkt å minimere potensielle negative effekter av mine egne forutsetninger og verdier på forskningen.

For å styrke studiens transparens og troverdighet er det valgt å inkludere mange og lange sitater fra informantene i resultatkapittelet. Dette er i tråd med anbefalinger fra forskning som understreker viktigheten av tydelig kildeangivelse og å gi rom for respondentenes stemmer i kvalitative studier (Baxter & Jack, 2008). Sitatene bidrar til å synliggjøre kildene til de identifiserte temaene og innsiktene, og dermed vise at de ikke er konstruert av forskeren uten grunnlag i dataene. For det andre gir de lange sitatene leseren mulighet til å tolke dataene selv og dermed vurdere kvaliteten og relevansen av informantenes utsagn. Videre er det viktig å anerkjenne at selv om studien bare benytter intervjuer som datakilde, er det et sterkt fokus på å inkludere informantenes stemmer og perspektiver i analysen. Dette bidrar til å sikre validiteten ved at studien i større grad reflekterer informantenes virkelige opplevelser og meningsdannelser knyttet til fenomenet (Baxter & Jack, 2008).

For å styrke reliabilitet og validitet i oppgaven, har jeg fokusert på å utarbeide en grundig og systematisk analyse av dataene (Braun & Clarke, 2006). Dette har blitt gjort ved å følge en trinnvis prosedyre og koding av intervjudata og ved å identifisere og gruppere temaer som oppstår i informantenes svar. Dette bidrar til å styrke reliabiliteten ved at analysen blir mer systematisk og etterprøvable.

Det er også viktig å vurdere hvordan kjønnsfordelingen blant informantene påvirker validiteten og reliabiliteten i studien. Som nevnt tidligere, består informantutvalget av tre menn og en kvinne, noe som kan begrense forståelsen av hvordan kvinnelige ungdommer opplever og forstår fenomenet. Fremtidige studier bør derfor vurdere å inkludere et mer balansert kjønnsutvalg for å sikre at funnene og konklusjonene er relevante for både kvinner og menn.

Til tross for disse begrensningene og utfordringene har denne studien gjort en rekke grep for å sikre reliabilitet og validitet. Gjennom en systematisk analyseprosess, en raus bruk av sitater fra informantene, en reflektert og bevisst forskerrolle og valg av en hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming, har studien søkt å gi en troverdig og pålitelig fremstilling av informantenes opplevelser og meningsdannelser knyttet til skråplanet.

Når det kommer til etikk, er det essensielt å merke seg at prinsippene om transparens, reliabilitet og validitet er sterkt knyttet til etiske forpliktelser som forsker. Med dette som grunnlag, åpner man døren til det neste underkapittelet som går inn i dybden på etiske hensyn i forskningen.

3.4.2 Ethiske overveielser

I tillegg til de tidligere nevnte etiske prinsippene og forholdsreglene, er det viktig å drøfte ytterligere hensyn som er spesielt relevante for forskning med sårbare grupper, som ungdommer på skråplanet (Liamputtong, 2007). Å ta disse hensynene i betraktning kan bidra til en dypere forståelse av de etiske utfordringene og styrke studiens etiske fundament. For det første er det viktig å være sensitiv og respektfull overfor informantenes følelser, erfaringer og grenser (Liamputtong, 2007). Dette innebærer at forskeren må opptre empatisk og støttende under intervjuene, samt være oppmerksom på eventuelle tegn på ubehag eller motvilje fra informantenes side. Forskeren bør også være åpen for å tilpasse forskningsprosessen og kommunikasjonen basert på informantenes individuelle behov og preferanser (Liamputtong, 2007). I min studie, innså jeg dette ved å skape en trygg og åpen atmosfære under intervjuene, og ved å respektere informantenes ønske om å unngå eller avslutte diskusjoner om spesielt sensitive temaer når det var nødvendig.

Videre er det viktig å vurdere mulige konsekvenser av forskningen for informantene, både på kort og lang sikt (Liamputtong, 2007). Dette kan innebære å reflektere over hvordan deltakernes liv og relasjoner kan bli påvirket av deres involvering i studien, og hvordan forskningen kan bidra til endringer i deres selvforståelse og identitet. Forskeren må derfor være klar over sitt ansvar for å ivareta informantenes interesser og rettigheter gjennom hele forskningsprosessen, og være forberedt på å håndtere eventuelle negative konsekvenser som måtte oppstå, også etter at studien eventuelt er publisert (Liamputtong, 2007). I min studie, som utforsker ungdommers opplevelser av miljøfaktorer som påvirker deres vei inn og ut av skråplanet, innebærer dette en spesiell oppmerksomhet mot deres emosjonelle og sosiale velvære, både under og etter intervjuene.

En annen relevant etisk dimensjon er maktforholdet mellom forsker og informant (Brinkmann & Kvale, 2015; Liamputtong, 2007). Forskeren må være bevisst på sin egen posisjon og potensiell innflytelse over informantene, og søke å etablere en relasjon preget av tillit, respekt og likeverd. Dette kan innebære å gi informantene en følelse av kontroll og medbestemmelse i forskningsprosessen, samt å anerkjenne og verdsette deres kunnskap og erfaringer (Liamputtong, 2007). I min studie, gjorde jeg dette ved å oppfordre informantene til å dele sine synspunkter og opplevelser uten frykt for dømmende holdninger, og ved å anerkjenne deres ekspertise når det gjelder deres egne liv og erfaringer. Jeg har også vært ærlig med informantene i etterkant, og flere ganger sendt over utkast av resultat og transkribering for å sikre at informantene ikke sitter med en følelse av avmakt.

Det er også viktig å sikre en etisk og ansvarlig formidling av forskningsresultatene (Liamputtong, 2007). Dette innebærer å presentere funnene på en korrekt og balansert måte, uten å stigmatisere informantene eller deres erfaringer. Forskeren må også være kritisk og reflektert i tolkningen av dataene, og unngå å trekke forhastede eller ubegrunnede konklusjoner (Liamputtong, 2007). Når jeg presenterte mine funn i denne studien, var jeg nøye med å formidle resultatene på en så objektiv og nyansert måte som mulig, og jeg reflekterte over mine tolkninger for å unngå eventuelle misforståelser eller forenklete konklusjoner som kunne skape en urettferdig fremstilling av informantenes opplevelser.

Innenfor den etiske rammen som er beskrevet, er det viktig å forstå forskerens forforståelse, og hvordan dette former forskningsprosessen og resultatene. Med tanke på

de nevnte etiske hensyn, ledes det nå inn i neste underkapittel som dykker ned i betydningen av forskerens forforståelse i kvalitativ forskning.

3.4.3 Forforståelse

Forforståelse er et sentralt begrep innen kvalitativ forskning og refererer til forskerens tidligere kunnskap, erfaringer, holdninger og verdier som kan forme deres forventninger og antagelser i forskningsprosjektet (Alvesson & Sköldberg, 2018). Å redegjøre for egen forforståelse, eller å være refleksiv, er viktig av flere grunner. For det første bidrar det til å øke forskningens transparens ved å synliggjøre forskerens posisjon og potensielle skjevheter (Alvesson & Sköldberg, 2018). For det andre hjelper det forskeren med å reflektere over sine egne antagelser og utfordre dem, noe som kan bidra til en mer nyansert og dypere forståelse av fenomenet som studeres. Ved å være bevisst og åpen om sin egen forforståelse, kan forskeren redusere risikoen for at egne forventninger og antagelser påvirker funnene og dermed styrke forskningens validitet og reliabilitet (Alvesson & Sköldberg, 2018).

Min forforståelse som forsker i denne oppgaven, er formet av flere personlige erfaringer og opplevelser. Jeg har selv vært på skråplanet tidligere i livet. Dette kan gi meg et perspektiv og en personlig motivasjon for å forstå og utforske de faktorene som bidrar til å hindre eller fremme overgangen fra skråplanet til et mer prososialt liv.

I tillegg har jeg tidligere ungdomsvenner som har gått inn i voksenlivet med en fortsatt antisosial atferd, noe som ytterligere forsterker min interesse for å utforske årsakene til at noen ungdommer fortsetter på skråplanet, mens andre ikke gjør det. Disse personlige erfaringene og relasjonene bidrar til at jeg har en dypere forståelse og empati for de utfordringene og dilemmaene ungdommene på skråplanet kan møte.

Nylig har jeg også begynt å jobbe i en behandlingsinstitusjon for ungdom med alvorlige atferdsvansker. Dette har gitt meg innsikt i de profesjonelle perspektivene og tilnærmingene som brukes for å hjelpe ungdommene, samt økt min forståelse for de komplekse og sammensatte faktorene som kan bidra til antisosial atferd og påvirke ungdommenes livsvalg.

Opgaven min bygger på både hermeneutikk og fenomenologi, noe som innebærer at forforståelse og informantenes opplevelse er ekstra viktig (Langdridge, 2007; Lavery, 2003). Min forforståelse som forsker har både styrker og utfordringer. På den ene siden kan mine personlige erfaringer og profesjonelle bakgrunn meg en dypere innsikt og forståelse for fenomenet, som kan bidra til en mer autentisk og empatisk tolkning av informantenes erfaringer (Lavery, 2003). På den annen side kan min forforståelse også innebære en risiko for at jeg projiserer mine egne erfaringer og antakelser på informantene og tolker deres meningsdannelser gjennom mine egne briller (Lavery, 2003).

For å håndtere forskningens utfordringer og sikre kvalitet og validitet, er det vesentlig at jeg som forsker kontinuerlig reflekterer over min rolle og forforståelse i tolkningsprosessen og er åpen for alternative perspektiver og tolkninger (Lavery, 2003). Dette innebærer å være bevisst på hvordan mine egne forventninger og antakelser kan påvirke forskningsprosessen og å være villig til å revidere eller justere disse i lys av nye innsikter og data som framkommer gjennom studien (Lavery, 2003).

Et eksempel på en proaktiv tilnærming til forforståelse er at det ble valgt å skrive et utkast til teorikapitlet før jeg gjennomførte intervjuene. Dette reflekterer hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming, som vektlegger både forskerens forforståelse

og informantenes opplevelser (Gadamer, 2004; Smith & Larkin, 2009). Etter å ha analysert intervjuene og tilegnet meg dypere kunnskap om temaet, gjorde jeg betydelige endringer i oppgavens teoretiske fundament. Teorikapittelet har i prosessen inneholdt teorier som sosiale bånd-teori, strainteori, selvbestemmelsesteori og resiliensteori. Etter en nøye analyse av resultatene, fant jeg det mest hensiktsmessig å bruke økologisk systemteori som fundament, og sosial læringsteori og Willis' perspektiv, da disse teoriene stemte best overens med informantenes beskrivelser og problemet som undersøkes.

Videre er det sentralt å benytte en systematisk og reflektert forskningsmetodikk, som sikrer at studiens funn og konklusjoner er basert på en grundig analyse og tolkning av data, og ikke bare på mine egne forutinntatte meninger og antakelser (Langdridge, 2007). Dette innebærer blant annet å være kritisk til egne tolkninger, søke etter motstridende og alternative forklaringer og vurdere reliabilitet og validitet i alle deler av forskningsprosessen (Finlay, 2009).

4.0 Analyse

4.1 Den analytiske prosessen

I denne masteroppgaven har jeg brukt tematisk analyse som foreslått av Braun & Clarke (2006) for å undersøke hvordan miljøfaktorer på skolen og rundt påvirker risikoutsatt ungdom. Analysen foregikk i flere trinn og tok hensyn til min forforståelse i hele prosessen.

Den første fasen av analysen involverte en "naiv lesing", hvor hvert intervju ble lest gjennom og kort oppsummert. Dette ble etterfulgt av en mer detaljert analyse hvor jeg gjennomgikk hvert intervju setning for setning for å identifisere relevante tanker, følelser og opplevelser delt av informantene. På dette stadiet ble meningsfylte enheter identifisert og tolket, i tråd med metodene foreslått av Braun & Clarke (2006).

Min egen forforståelse ble kontinuerlig reflektert over ved å stille kritiske spørsmål til mine tolkninger og ved å veksle mellom tolkninger og transkripsjoner av intervjuene. Dette sikret at tolkningene var så nøyaktige som mulig og reflekterte informantenes intensjoner (Braun & Clarke, 2006). Hele veien gjennom var det viktig å opprettholde informantenes integritet og intensjon.

Etter denne prosessen for hvert intervju, ble en tematisk strukturanalyse utført. Dette innebar å sortere relevante setninger etter tema og plassere dem i passende kategorier. Gradvis ble mindre kategorier sammenslått til større hovedkategorier for å danne et helhetlig bilde av funnene (Braun & Clarke, 2006). Hovedinnholdet i hver relevant setning ble ekstrahert og omformulert, med problemstillingen som en guide for vurdering av relevans. For å formulere kortere og mer konsise uttrykk for informantenes meninger, brukte jeg metoder for å konsentrere meningen, som foreslått av Braun & Clarke (2006).

For å finne likheter mellom intervjuene, ble meningskonsentrerte setninger gruppert sammen hvis de uttrykte lignende temaer. Deretter ble setningene sortert etter hvilken informant de kom fra og organisert i underkategorier, som til slutt ble sammensatt til hovedkategorier.

For å sikre at informantenes intensjoner ble ivaretatt, ble transkripsjonene i sin helhet brukt som en referanse. Ved usikkerhet om tolkningenes nøyaktighet, ble transkripsjonene konsultert for å sjekke konteksten. Dette illustrerer anvendelsen av hermeneutisk tolkning og den hermeneutiske sirkelen ved å kombinere forskerens forforståelse, helheten i transkripsjonene, og tolkningene gjennom meningskonsentrasjon (Laverty, 2003). Samspillet mellom delene og helheten bidro til å sikre at tolkningene var så nøyaktige som mulig og at relevant informasjon om miljøfaktorene på skolen og rundt som påvirker ungdom i risikozonen ble trukket ut.

Noen funn passet ikke inn i noen av hoved- eller underkategoriene. Disse funnene var legitime, men manglet en sammenheng med resten av funnene. Derfor valgte jeg å utelate dem fra presentasjonen av funnene. Et eksempel er kategorien "resiliens", som ble fjernet helt for å bevare helheten i presentasjonen av funnene og diskusjonen. Det var utfordrende å knytte denne kategorien til de andre funnene, spesielt med tanke på at oppgavens fokus er på miljøfaktorer, heller enn faktorer som i større grad er knyttet til individuelle personlighetstrekk.

Dette eksempelet understreker viktigheten av å være kritisk til egen forforståelse og åpen om den. Ved å være bevisst på min egen forforståelse og kontinuerlig reflektere over den, bidro det til å sikre en mer nøyaktig og pålitelig analyse. Det er viktig å

anerkjenne at det alltid vil være en viss grad av subjektivitet i analysen, men åpenhet og kritisk refleksjon kan bidra til å redusere potensielle skjevheter og forbedre tolkningens validitet.

4.2 Temaene

I samsvar med Braun & Clarke (2006) retningslinjer for tematisk analyse, ble følgende underkategorier observert i tekstmaterialet:

Underkategorier	
• Akademiske utfordringer	• Søken etter tilhørighet
• Makt og status	• Påvirkning fra omgangskretsen
• Tøffe oppvekstvilkår	• Kjønnsdynamikk
• Overgang og endring	• Konkurransen og styrke
• Alkohol og rusmidler	• Sosial eksklusjon
• Søken etter oppmerksomhet	• Identitetsdannelse
• Manglende kommunikasjon og støtte mellom skoler	• Lærerens betydning for atferdsendringer
• Lærerens rolle som omsorgsperson	• Skolesystemets mangler
• Trygghet i rammer	• Lærerens rolle som omsorgsperson
• Lærerens betydning for atferdsendringer	• Mangel på skoleengasjement
• Modning og personlig vekst	• Innvirkning av konsekvenser og ansvar

Etter å ha identifisert de nevnte underkategoriene gjennom den systematiske analysen av datamaterialet, fulgte en prosess med å gruppere og organisere disse underkategoriene for å komme frem til de fire overordnede temaene som best representerer informantenes erfaringer og perspektiver angående problemstillingen.

Det første temaet, "Tilhørighet", omhandler informantenes behov for å finne sin plass og identitet i skole- og sosial sammenheng. Underkategoriene søken etter tilhørighet,

oppvekstvilkår og identitetsdannelse er alle relatert til hvordan ungdommer prøver å skape en mening og en tilknytning til andre i skolemiljøet.

Det andre temaet, "*Innflytelse fra jevnaldrende*", fokuserer på hvordan ungdommers adferd og valg kan være formet av deres omgangskrets og sosiale miljø.

Underkategoriene makt og status, påvirkning fra omgangskretsen, alkohol og rusmidler, og belønning og straff viser hvordan ungdommer kan bli påvirket av jevnaldrende, og hvordan dette kan føre til at de blir dratt inn i eller ut av skråplanet.

Det tredje temaet, "*Systemsvikt*", fanger opp informantenes opplevelser av utilstrekkelighet og mangler i skolesystemet. Underkategoriene manglende oppfølging, fokus på det faglige på bekostning av individuelle behov, lærerens manglende engasjement og ansvarsfraskrivelse avdekker hvordan systemet noen ganger kan svikte ungdommer som trenger støtte og veiledning.

Det siste temaet, "*Støtte*", representerer de positive faktorene som kan hjelpe ungdommer med å komme ut av skråplanet. Underkategoriene vendepunkt, engasjement, inkludering og samarbeid fremhever hvordan ulike støtte- og samarbeidsstrukturer, både innenfor skolen og i samspill med eksterne aktører, kan bidra til at ungdommer finner en vei bort fra skråplanet og mot et mer positivt livsmønster.

Disse fire temaene ble identifisert ved å undersøke mønstre og sammenhenger mellom underkategoriene og vurdere deres relevans og betydning i forhold til problemstillingen. Gjennom denne prosessen ble det tydelig at disse temaene best beskriver og oppsummerer informantenes opplevelser og synspunkter på de mest betydningsfulle miljøfaktorene i og rundt skolen som påvirker deres vei inn og ut av skråplanet.

5.0 Resultat og tolkning

5.1 Tema 1: Tilhørighet

Tilhørighet er et sentralt tema i mange unge menneskers liv. Resultatene fra analysen av informantenes fortellinger viser at mange opplever å ikke passe inn i skolen eller blant jevnaldrende i majoritetsmiljøet. Dette fører til en følelse av utenforskap og en søken etter alternative miljøer hvor de kan finne tilhørighet og aksept.

Wilhelm og Catharina beskriver følelsen av å være utenfor det som var normalt og å ikke passe inn i skolen eller blant jevnaldrende. Wilhelm beskriver at dette førte til at han søkte til andre miljøer utenfor skolen hvor han fant en gjeng med "misfits" hvor alle var annerledes, og som gjorde at de alle passet sammen. Catharina følte seg også utenfor i forhold til majoritetsungdommen på skolen, og hun opplevde at de ikke forstod henne og at hun opplevtes som rar for dem.

Wilhelm: Jeg vil si at jeg var mer utenfor det som var normalt. At jeg kanskje satt utenfor og følte ikke at jeg passet inn i den (...) jeg var ikke noe flink på skolen, klarte ikke å fokusere og satt kanskje mer å så på de som var flinke på skolen.

Dette utenforskapet førte til at han søkte til andre miljøer:

Wilhelm: "Det gjorde at man søkte til andre miljøer utenfor skolen. De miljøene var andre som var eldre, som var ferdig på ungdomsskolen og som hadde et annet nettverk, som ikke var jevnaldrende, og det var en gjeng med «misfits» hvor alle var annerledes, som gjorde at vi alle passet sammen. Jeg ble i alle fall tatt vare på, og hadde nære venner, uansett hvor «misfits» de var.

Catharina opplevde også utenforskap i forhold til majoritetsungdommen

Catharina: Min forståelse er at de [majoritetsungdom] ikke helt klarer å forstå, eller å i helle tatt legge merke til denne forskjellen. Det virker litt for meg at de synes jeg var rar, og de som er lik meg er rar. Det var ikke mange som ville ha noe med meg å gjøre, og om jeg var med noen så var det fordi lærerne eller foreldrene hadde sagt det eller lagt til rette for det på andre måter.

For noen informanter, som Ramesh, ble det å finne tilhørighet i en mindre, mer segregert gruppe viktig. Han og hans venner hadde vokst opp med utfordringer og samlet seg i mindre, segregerte grupper som ble nysgjerrige på ting som damer, alkohol og rus. De opplevde at dette førte til en eskalering av negativ atferd og normer som var akseptert i disse alternative miljøene.

Ramesh: Når man er så mange så samles det i mer segregerte grupper (...) Alle (i den mindre gruppen) har jo vokst opp med sprøytespisser i sandkassa... Det var på den tiden vi alle begynte å bli veldig nysgjerrig til det ene og det andre, som damer, alkohol og rus. Når man blander flere miljøer i en, så ser det en reaksjon. Samtidig som det hormonelle skjer i ungdommen. Og for vår del så eskalerte det til noe jeg ikke trodde skulle skje. Samtidig er det ikke tilfeldig at det var akkurat denne gjengen som skled ut. Vi kom fra tøffe kår alle sammen, og vi skapte vårt eget lille kollektiv. Vi liker de som er like oss selv, og vi var ikke akkurat like brorparten av de på skolen eller i nærmiljøet.

Nils beskrev hvordan tilhørighet i en ungdomsgjeng påvirket hans oppførsel og verdier. Han følte seg ikke tilhørende i mainstream-skolemiljøet og fant en følelse av tilhørighet

og identitet i denne gjengen. Imidlertid førte gruppedynamikken og gruppepresset til at han og hans venner ble dratt inn i en destruktiv spiral av adferd.

Nils: Jeg hadde jo et godt utgangspunkt i livet, og bakgrunnen min tilsa jo ikke at jeg skulle havne i en slik gjeng. Samtidig så elsket jeg action. På barneskolen hadde jeg jo observert de eldre gutta som for meg levde et helt rått liv. Den gangen tenkte jeg kanskje at de «stakk av» med de fineste damene. De nøyte den største respekten. Alle var redde for de. Og plutselig begynte jeg, Ole og Anders å lære mye av hvordan de oppførte seg. Vi likte jo ikke fotball og vi likte ikke skole, og hadde mye indre og ytre uro som måtte få blåse ut. Og vi blåste ut som bare det!

I analysen av informantenes fortellinger ser man at identitet og tilhørighet spiller en stor rolle i deres vei inn og ut av skråplanet. Mange av informantene opplevde å ikke passe inn i skolen eller blant jevnaldrende i majoritetsmiljøet, noe som førte til en følelse av utenforskap og en søken etter alternative miljøer der de kunne finne aksept og tilhørighet. Disse alternative miljøene, som ungdomsgjenger og segregerte grupper, tilbød en form for tilhørighet og identitet som appellerte til informantene. Imidlertid kunne også disse miljøene bidra til en eskalering av negativ atferd og normer, som igjen kunne forsterke ungdommenes vei inn i skråplanet.

5.2 Tema 2: Innflytelse fra jevnaldrende

Resultatene fra den tematiske analysen viser at destruktiv og negativ innflytelse fra andre jevnaldrende med antisosial atferd spiller en sentral rolle i informantenes opplevelse av utenforskap. Denne påvirkningen omfatter deltakelse i rusmiddelbruk, kriminalitet, og annen risikofylt atferd. Informantene ble ofte eksponert for denne påvirkningen gjennom søken etter tilhørighet og aksept fra jevnaldrende, som de ikke fant i mer konvensjonelle sosiale miljøer blant majoritetsungdommen. Dermed endte de opp i grupper der antisosial atferd var normen, og ble deretter påvirket til å delta i slik atferd selv.

Catharina og Wilhelm beskriver hvordan deres vei inn på skråplanet startet med å ikke ha venner eller en vennegjeng, og bli med i en allerede etablert antisosial gruppe. Begge opplevde motstand og avvisning fra majoriteten av jevnaldrende, og de søkte seg til miljøer der de følte seg inkludert og akseptert, selv om dette medførte eksponering for rusmidler og negativ atferd.

Catharina: De fleste jeg var med på skolen trakk jo mot idretten. Og vi hadde ikke særlig raa til å drive med det, skal jeg være ærlig. Og i den lille tiden jeg drev med det, så måtte jeg sitte på med andre, vi hadde jo ikke bil, det var mangel på utstyr og de klærne jeg kom med var av en lav kvalitet, noe som jeg også fikk høre fra de andre jentene og guttene. Det ble ganske flaut å drive å spørre om å sitte på over alt, og til slutt så sluttet jeg, litt av meg selv, og i tillegg til at mamma og pappa ikke virket veldig begeistret over kostnader, og jeg måtte finne noen andre som skulle ta meg med dit vi skulle. Da begynte jeg egentlig å se etter andre omgangskretser, som kanskje lignet litt mer på meg selv. Eller i hele tatt aksepterte meg. Det var jo en gjeng som var etablerte gærninger alle sammen. Jeg var kanskje 13-14 år når jeg gjorde hærverk, røyka, drakk og lå rundt. Alle andre gjorde det samme, og det var jo på en måte litt «kult». Jeg fikk jo den oppmerksomheten som jeg så desperat trengte. Og gjorde man ikke som det på en måte, ehh, ja, hva som var forventet så ble du sett ned på

Wilhelm beskriver at en forutsetning for å få være med i den nye vennegruppen sin, er at også han bidrar i den antisosiale og destruktive atferden.

Wilhelm: Det stemmer, jeg hadde absolutt ingen jevnaldrende venner. Jeg følte at alle andre hadde en eller annen interesse som de fant vennegjengen sin i. Siden jeg ikke hadde noe særlig interesser, eller raa til interesser, så datt jeg på siden. Det var noen av oss «utenforstående» som jeg snakket litt med, men jeg følte meg helt ærlig ikke så rar som de. Det er slemt å si selvsagt, men jeg følte meg som den mest oppegående av de «rare», og jeg ville ikke forbindes med hverken de rare eller de normale. Som sagt ble jeg kjent med en eldre gjeng. Jeg hadde jo vært en uskyldig gutt hele livet, men i den gjengen der var det vanskelig å være uskyldig. Det tok ikke lang tid før jeg bedrev ting som ikke er bra å gjøre når man er 13-14 år. Drugs, vold, tobakk, hva enn det måtte være. Skulle man være med, måtte man egentlig gjøre som dem. Du måtte være like «gærn» som dem.

Wilhelm og Catharinas historier ligner, da de begge søkte til et miljø der de fant fellesskap med andre antisosiale ungdommer.

I lys av temaet «innflytelse fra jevnaldrende», illustrerer Rameshs erfaring hvordan ungdommer kan bli dratt inn i et skadelig miljø som involverer rus, vold og kriminalitet. Ramesh beskriver hvordan han og gjengen ble tiltrukket av en livsstil som involverte å henge på butikksenteret, noe de hadde sett eldre ungdommer gjøre gjennom vinduene deres når de var yngre. Dette viser hvordan ungdommer lett kan bli påvirket av det de ser rundt seg og idealisere en slik livsstil. Vold og rusmisbruk ble en del av Rameshs hverdag, spesielt når de blandet seg med andre vennekretser fra andre områder. Dette skapte et konkurransepreget miljø hvor dominante grupper forsøkte å overgå hverandre, noe som førte til konflikt og bråk. Tragiske hendelser som dødsfall beskrives som normalisert i dette miljøet, og ungdommene ble mer og mer distansert fra skolelivet.

Ramesh: Det var en periode i gjengen at «vi skulle være de som var på blokka». Akkurat som vi hadde sett de som hang på blokka gjennom vinduene våre når vi var ung, plutselig var vi en av dem. Jeg husker når jeg tenkte «når jeg blir stor skal jeg bli sånn» når jeg så ut vinduet. Vold lå ganske latent i denne tiden, og ble belønnet med ære. Reaksjoner på narkotika var ikke tilstede. Alt fløyt av rus. Spesielt når vi begynte å blande inn andre vennekretser fra andre områder, så ble det to dominante grupper der den ene skal overgå den andre. Det førte ofte til bråk. Vi har hatt flere i miljøet der jeg bor som har dødd på ulike årsaker. Det samme med de andre kretsene som vi hang med. Når slik skjer ofte, så blir det på en måte ikke noen stor greie av det, om noen dør eller ruser seg hardt. Det vi holdt på med da, mens vi gikk på skolen, det på en måte så langt fra hverandre men samtidig veldig nærme.

Til forskjell fra Wilhelm og Catharina, ser man at Ramesh og vennekretsens holdning var preget av en slags «konkurransekultur» i antisosial atferd, samtidig som Ramesh og vennegjengen gikk sammen inn på skråplanet. Denne atferden ble ifølge Ramesh belønnet.

I likhet med Ramesh, beskriver Nils hvordan han nøt respekten og statusen som fulgte med den destruktive livsstilen, inkludert rus, vold og narkotikasalg. Han reflekterer over hvordan det var viktig å ikke tape ansikt i deres sosiale miljø, og at dette gjorde at

mange ungdommer valgte å delta i vold og rus for å bevare sin posisjon og respekt blant jevnaldrende.

Nils: Det var jo liksom sånn at vi ikke skulle tape ansikt, og det gjør man med å "feige ut" da. Og det gjaldt både rus og vold, kanskje spesielt vold. Om noen koddde med deg og du ikke reagerte, det var megatap av ansikt. Det var kanskje litt mer toleranse når det kom til rus og narkosalg, men ikke mye.

En annen viktig observasjon fra analysen er at ingen av informantene opplever å huske noen særlig vilje til å ta tak i situasjonen, at situasjonen opplevdes å utvikle seg ut på skråplanet uten positiv påvirkning fra rollemodeller, foreldre eller systemet. Det kan derfor se ut som at de jevnaldrende har en vesentlig større påvirkning på ungdommene enn hva omsorgspersoner har.

Nils: Det har jeg tenkt mye på. Jeg merka ikke noe til det ass. Det er litt snålt. Lærerne kjefta, pappa kjefta og litt sånn, men ikke noe særlig mer enn det ass.

Den tematiske analysen av det gjennomgående temaet «innflytelse av jevnaldrende» viser at det kan tyde på at destruktiv påvirkning fra ungdommer med antisosial atferd er en vesentlig faktor som bidrar til informantenes opplevelse av utenforskap. Informantene ble eksponert for denne påvirkningen i deres søken etter tilhørighet og aksept, noe som førte dem inn i miljøer preget av rusmiddelbruk, kriminalitet, og annen risikofylt atferd.

Informantenes erfaringer tyder på at destruktiv påvirkning fra andre ungdommer med antisosial atferd har vært en sentral faktor i deres opplevelse av utenforskap. Gjennom søken etter tilhørighet og aksept fra jevnaldrende, endte informantene opp i grupper der antisosial atferd var normen.

Catharina og Wilhelm deler sine erfaringer om hvordan de ble en del av et miljø preget av rusmidler, kriminalitet og risikofylt atferd. Wilhelm og Catharina beskriver et sårt tiltrengt behov for tilhørighet i en vennegjeng, og at de ble presset til å utøve den antisosiale atferden, om ikke så ventet det sanksjoner i form av utestengelse. Det kan tyde på at ungdommers behov for tilhørighet og aksept kan føre dem inn i skadelige miljøer.

Ramesh og Nils sine opplevelser illustrerer hvordan ungdommer kan bli påvirket av det de ser rundt seg og idealisere en livsstil preget av rus, vold og kriminalitet. Ramesh beskriver hvordan han og gjengen ble tiltrukket av å henge på butikkenteret, noe de hadde sett eldre ungdommer gjøre, og hvordan vold og rusmisbruk ble en del av deres hverdag. Nils reflekterer over hvordan han nøt respekten og statusen som fulgte med den destruktive livsstilen og at det var viktig å ikke tape ansikt i deres sosiale miljø. Selv om det foregikk en del gruppepress også her, er Ramesh og Nils sin beskrivelse av motivasjonen mer rettet mot belønningen de får av den antisosiale atferden, heller enn sanksjonene de ønsker å unngå.

5.3 Tema 3: Systemsvikt

Gjennom intervjuer med informantene fremkommer temaet "svik og systemsvikt" som en betydelig faktor i deres vei inn og ut av utenforskap.

Ramesh påpeker og opplever at skolen og lærerne spilte en liten rolle i deres liv, og at de ikke fikk den nødvendige oppfølgingen for å håndtere deres utfordringer. Han snakker om mangelen på menneskeorienterte lærere som kan kommunisere med ungdommer med

problematferd og påpeker at skolen mangler ressurser og mangfold for å kunne takle utagerende atferd.

Ramesh: Det var et ekstremt stort fokus på det faglige husker jeg. Det er litt sånn som på barneskolen: Driver du med fotball så passer du inn i de fleste kretser. Men driver du med Karate så gjør du ikke det. Det samme med skole: er du på medianen eller flink, så er du på en måte midt i gruppen og læreren har på en måte en samhandling. Om du ikke viser interesse for å lære det faglige, så blir du satt i bås. Lærerne lærte jeg kun faglige ting av, ingenting om det å være menneske, spør du meg. Mann, det hadde ikke vært så vanskelig å få orden på den gjengen der. Helt ærlig. Hadde ungdomsskolen fått hodet opp fra Abakus-matteboka og gått i samtaler med oss, fått i gang noen møter og tatt oss på alvor kunne ting vært reversert. De hadde verken vilje eller kompetanse til å håndtere «shit-kids».

Rameshs beskrivelse av skolens sterke fokus på det faglige kan oppfattes som et svik overfor elever som ikke passer inn i den akademiske normen. Dette skaper en følelse av at skolen ikke tar deres interesser og behov på alvor, og dermed forårsaker en følelse av utenforskap. Videre kan lærernes manglende engasjement i elevers sosiale og emosjonelle utvikling oppfattes som et svik mot elever som trenger mer enn bare faglig veiledning og støtte. Dette bidrar til at elever føler seg misforstått og ikke ivaretatt, noe som igjen kan forsterke følelsen av utenforskap. Skolens manglende vilje eller kompetanse for å håndtere og støtte elever som oppleves som utfordrende kan oppfattes som en systemsvikt, noe som kan forsterke utenforskap og føre til at elever havner på skråplanet.

Nils beskriver det samme, og beskriver en situasjon der han ikke brydde seg om lærerne og systemet, og lærerne om han vennene så lenge de ikke plaget andre.

Nils: Nei faen, de så vi lite til. Jeg var ikke interessert i de, og de var ikke interessert i oss. Det handla jo mest om at de ville at vi ikke skulle lage faen. Det var det det handlet om. Kis, de var jo kjerringer i 40-årene alle sammen, og det eneste de brydde seg om var pytagoras læresetning. De ga jo totalt faen i oss som personer, og det mener jeg. Og jeg er helt sikker på at Ole og Anders følte det samme.

Nils opplever at lærerne ikke bryr seg om ham og vennene hans som individer, men heller bare ønsker å opprettholde ro og orden i klasserommet og at de kanskje blir sett på som «forstyrrelsesmoment for læring». Dette kan oppleves som en form for systemsvik, hvor skolesystemet ikke er tilpasset elevenes behov, interesser og mangfold. Samtidig kan dette også tolkes som et svik fra lærernes side, da de ikke evner å engasjere seg i elevene som enkeltindivider og bidra til å skape et inkluderende miljø der urolige elever også blir tatt vare på. Samtidig beskriver både Nils og de andre informantene lite interesse for relasjonen med lærer.

Catharina opplever at ingen myndighetspersoner, hverken system eller familie reagerte noe særlig på hennes vei inn på skråplanet, og at hun gikk inn på skråplanet uten hindringer. Som sett tidligere i analysen beskriver hun utenforskap innenfor det sosiale. Hun opplever selv at utageringen var en direkte reaksjon til dette, og at hun opplevde å gå tilnærmet uten hindringer inn på skråplanet.

Catharina: De tenkte jo at jeg hadde psykiske lidelser, og ikke at jeg reagerte på de rundt meg. Det var mer et sånt «stakkars lille Catharina-reaksjon, hun har det

sikkert vanskelig hjemme». Og det hadde jeg jo. Men verst var det jo på skolen. Å ikke ha noen å henge med er et mareritt, også fikk jeg jo anerkjennelse og oppmerksomhet om jeg gjorde noe galt, men da var jeg plutselig psykisk syk. Mens de verste gutta ble sett helt annerledes på (...) Det endte jo med at jeg fikk en spessped som skulle lære meg å matte, som om det var det jeg trengte.

Catharina uttrykker her en opplevelse av svik fra skolen og lærerne. Hun føler at de ikke forstår henne og hennes situasjon, og i stedet for å se på hva som skjer rundt henne, tolker de hennes reaksjoner som tegn på psykiske lidelser. Dette oppleves som et systemsvik fordi skolen ikke ser henne som individ, men heller bruker stereotype tanker om psykiske lidelser og hjemmesituasjonen til å forklare hennes atferd.

Catharina beskriver også en urettferdig behandling der hun ikke har noen å henge med og føler seg isolert på skolen. Hun opplever også en dobbeltmoral når det gjelder disiplinærstraff, der hun blir oppmerksom på hvis hun gjør noe galt, men de "verste gutta" blir behandlet annerledes og får en helt annen type oppfølging.

Wilhelm beskriver en opplevelse av mobbing, og at lærerne så på det som «guttestreker», og at han måtte tåle dette. Wilhelm savner samtaler med lærere eller foreldre om problemene, og han føler at lærerne ikke tar tak i problemet på en adekvat måte. Han mener at lærerne virker mer opptatt av seg selv enn av elevene og at de ikke bryr seg om hva som skjer i klassen.

Wilhelm: Ja, jeg ble jo egentlig mobba som et helvete på barneskolen. «Guttestreker» sa de [lærerne]. Det var tøft å være tretten år og stå alene ass.

Wilhelm beskriver også en ansvarsfraskrivelse når det kommer til den spesifikke antisosiale atferden som utformet seg på ungdomsskolen.

Wilhelm: Ja, jeg tror og vet at lærerne visste det. Det var flere som sleit på skolen og sleit med å passe inn. Så lenge vi gikk ut fra skolen å røyka [hasj], og ikke gjorde tydelig så tror jeg de bare valgte de bare å se vekk fra det, det er i alle fall slik jeg ser det. Jeg forstår det som at de latet som at det var ungdomsstreker. (...) Det er jo ironisk at mens de visste at jeg banka en fyr i forrige år, og hadde mistanke om at jeg nylig har vært kokainruset, så bryr de seg om mattekarakteren. Det virker som om det var et for stort problem for dem til å orke å ta tak i. Det var for mye jobb til å skulle ta tak i situasjonen. Kanskje bare håpe og vente til videregående og vente til de skulle gjøre det, eller at det var noen andre sin jobb. Jeg følte at det var en ansvarsfraskrivelse.

Wilhelms utsagn peker på en opplevelse av svik og systemsvikt knyttet til lærernes manglende engasjement og ansvarstaken for elever som slet med å passe inn. Han beskriver hvordan lærerne tilsynelatende var klar over problemene, men valgte å se bort fra dem, muligens fordi det virket som et for stort problem for dem å takle. Ved å late som om situasjonen bare var ungdomsstreker, fremstår det som om lærerne unngikk å håndtere problemene på en adekvat måte. Dette kan tolkes som en form for ansvarsfraskrivelse, der lærerne ikke tok tilstrekkelige grep for å hjelpe elever som slet med å tilpasse seg skolemiljøet og som tok til risikofylt adferd, som å røyke hasj. I stedet for å intervensere og støtte disse elevene, oppleves det som at lærerne håpet at problemene ville forsvinne av seg selv eller bli håndtert av andre instanser, som videregående skole. Denne situasjonen kan bidra til en forsterket følelse av utenforskap og svik hos elevene som opplever at deres behov og utfordringer ikke blir tatt på alvor av

skolen og lærerne. Dette kan videre påvirke deres livsvei og muligheter for å komme ut av skråplanet.

Når det gjelder systemsvikt, deler alle fire informantene en opplevelse av at skolen og lærerne fokuserte for mye på det faglige og ikke nok på deres individuelle behov og utfordringer. En likhet mellom deres erfaringer er at de opplevde en manglende oppfølging og støtte fra skolen i møte med deres problemer, og at lærerne i stor grad fraskrev seg ansvar for å håndtere deres utfordringer. En forskjell mellom informantene er hvordan skolen håndterte deres spesifikke situasjoner. For eksempel ble Catharina sin situasjon tatt tak i, bare på feil måte ifølge Catharina. Catharina ble feiltolket og tildelt spesialundervisning hun ikke mente var nødvendig, mens Wilhelm, Nils og Ramesh opplevde at lærerne ikke tok tak i atferdsproblemene.

5.4 Tema 4: Støtte

I forrige tema så man gjennom temaet «svik og systemsvikt» at veien inn på skråplanet i stor grad gikk uforstyrret fra skolen og systemet. Empirien og temaet «støtte» viser at alle de fire informantene var avhengig av å motta en eller annen form for støtte av voksne og/eller omsorgspersonell for å komme seg ut av skråplanet.

Ramesh: Jeg husker godt en lærer (sosiallærer). Jeg hatet den læreren, forbanna maskråke. Han var veldig streng, og i ettertid har jeg innsett at han var rettferdig. Han fanget opp det der, veldig uventet fra min side. Jeg husker jeg hjemme og skulket fra en skidag. Da kom denne læreren (sosiallærer) og hentet meg, og sa at «du skal bli med, ikke noe spørsmål». Det er første gangen en lærer har tatt steget for å få meg med på ting. Det han har sagt, det husker jeg den dag i dag. Alt han sa stemmer, det var på en måte litt sånn visdomsord, fra voksen til ung. Jeg «tok» det ikke da, for jeg skjønnte ikke og visste ikke bedre. Men så har jo han hatt mange elever som er som meg. Han fremsto veldig myndig (...) Hadde han ikke hentet meg så hadde jeg gått i samme bane som resten av gjengen, og i det samme mønsteret som jeg var i. Slik jeg ser det så hadde jeg ikke snudd. Jeg er utrolig takknemlig for det (...) Han fulgte tett opp og hadde ofte samtaler både med meg, fosterforeldre og foreldre. I tillegg jobba han seg aktivt inn i guttemiljøet.

Rameshs utsagn illustrerer betydningen av støtte fra voksne og omsorgspersoner i prosessen med å komme seg ut av skråplanet. Her trekker han frem en sosiallærer som spilte en avgjørende rolle i hans vei ut av utenforskap og mot en mer inkluderende og positiv tilværelse. Selv om Ramesh opprinnelig hadde negative følelser overfor denne læreren, som han beskriver som streng og myndig, kan han nå se i ettertid at lærerens handlinger var rettferdige og motivert av et ønske om å hjelpe ham. Det er særlig viktig å merke seg at denne læreren tok initiativ og gikk utover sin formelle rolle for å inkludere Ramesh i skoleaktiviteter, som i dette tilfellet var en skidag. Dette engasjementet fra lærerens side kan ha vært et vendepunkt for Ramesh, som tidligere hadde opplevd svik og systemsvikt fra skolen. Lærerens "visdomsord" og innsats for å støtte Ramesh kan ha bidratt til å skape en forståelse og en trygghet som Ramesh trengte for å ta ansvar for sin egen situasjon og komme seg ut av skråplanet.

Under temaet "støtte" viser Catharinas historie betydningen av riktig støtte fra skolen og andre støttesystemer for å hjelpe unge mennesker som befinner seg på skråplanet. Hennes erfaringer illustrerer hvordan mangelen på adekvat støtte og forståelse fra skolen og hjemmet førte til en forverring av hennes situasjon. Imidlertid, når hun endelig fikk den nødvendige støtten og omsorgen fra en barne- og ungdomspsykiatrisk avdeling,

barnevernsinstitusjon og Nav, klarte hun å komme seg ut av skråplanet og på vei mot et bedre liv.

Catharina: De så meg på en måte endelig. Ingen har på en måte tatt tak i meg og tatt meg på alvor før den tid. Det var veldig godt og trygt, det var trygge rammer. De var jo også veldig streng, og jeg gjorde jo ting som ikke var helt passende, men de passet på meg. (...) men etter som de [på dagligvarebutikken] tok meg så godt imot, og passet på meg såppas mye, så trivdes jeg godt. Jeg ville yte en god jobb jeg også, som de andre. Så når det nav-tilbudet gikk over, så fikk jeg jobb til dem. Fast jobb. Og det var veldig fint og skummelt for min del. Man blir jo også selvstendig av å jobbe, og jeg lærte å ta vare på meg selv. (...) Jeg har jo vært på dagligvarebutikken fra jeg var 17, til nå, og nå er jeg blitt 24. Nå er jeg faktisk assisterende butikkleder. Så man kan jo si at det gikk bra til slutt. De fikk meg på riktig «kjør», til slutt. I seinere tid har alle sammen vært veldig sjenerøs med meg. Det var rammene, rutinene og forutsigbarheten og tryggheten som hjalp meg. Både Navtilbudet, oppholdet på poliklinisk institusjon, barnevernsinstitusjonen og alt det der, det hjalp meg veldig. Jeg er veldig takknemlig.

Catharinas historie er et sterkt eksempel på hvordan støtte og trygge rammer kan bidra til å hjelpe ungdom på skråplanet til å finne veien tilbake til et mer stabilt liv. Gjennom tett oppfølging, forutsigbarhet og trygghet fra støttesystemer, beskriver Catharina at hun utvikler selvstendighet og mestring, noe som resulterte i en fast jobb og en assisterende butikklederposisjon. Hennes erfaringer understreker viktigheten av å tilby riktig støtte og omsorg til unge mennesker som sliter, for å hjelpe dem med å komme seg på rett spor og realisere deres potensial. Catharinas tilfelle viser hvordan en kombinasjon av støtte fra ulike instanser som barne- og ungdomspsykiatri, barnevernsinstitusjoner og Nav kan være avgjørende for å hjelpe unge mennesker med å overvinne utfordringene de møter og finne veien ut av skråplanet.

Nils på sin side illustrerer hvordan støtte fra foreldre og personlige refleksjoner kan påvirke en ungdoms vei ut av skråplanet. I motsetning til andre informanter, nevnte ikke Nils lærere eller sosial-omsorgspersonell som betydelige faktorer i hans liv. Dette antyder at deres innflytelse på hans atferd var begrenset. Derimot spilte foreldre en nøkkelrolle i Nils sin vei ut av skråplanet. Hans far var streng, oppmuntret ham til å få seg jobb og tenke langsiktig. Hans mor var bekymret for at han skulle ramle utenfor for godt. Foreldrenes støtte og oppmuntring ser ut til å ha påvirket Nils sin beslutning om å forlate problematisk atferd.

Nils: Jeg flyttet jo ut når jeg gikk sisteåret på VGS, jeg gikk jo om førsteåret, sant, jeg gikk jo salg og service. Når jeg gikk sisteåret så hadde jeg jo blitt tatt med anabole steroider, hasj og masse sånt, det gjaldt salg. På en måte hadde jeg fått en sånn: Skal du bo hjemme så må du kutte ut den driten der, sa pappa. «Nei, jeg tror ikke jeg gidder det ass», svarte jeg. Da hadde jeg blitt sydd såppas inn i det [kriminalitet], at jeg var litt sånn hjerneskada rett og slett (...) Jeg flyttet hjem, også var det liksom, ja. Det var jo det at «nå må du få deg jobb liksom», sjølingen [pappa] var jo streng. Ordnet jo CV og søknad og faktisk søkte på litt jobber her og der. Klesbutikk, Carlings og sånn piss liksom, også bare, jeg tenkte at, det er det jeg skal gjøre da, samtidig som jeg jobbet litt sånn no og da til sjølingen [pappa]. Hva skal du gjøre etter det da?. Det var kanskje det som gjorde det, men det var meg selv som på en måte gikk til «farsjan» og spurte om

å få begynne i «læra» [lærling] på egen maskin (...) Forventninger fra mor og far, og litt at jeg begynte selv å modnes? Det er en del av modningen. Jeg har sett at ungdom som er litt ute å kjører, sånn som vi var, gjør en av to ting. Enten så modnes du akkurat til riktig tidspunkt, og du får en åpenbaring om at «slik kan jeg ikke holde på lengre», eller så får du aldri denne modningen, og du fortsetter som før. Går du for lenge inn i voksenlivet med denne holdningen så kommer du deg aldri ut, det er jeg sikker på. De som aldri sluttet går fra et punkt å være kul og sett opp til, til du er en narkis, sånn er det. De blir narkiser og tapere, brutalt nok.

Nils fremhever også betydningen av å observere negativ utvikling hos personer han tidligere så opp til. Han så hvordan disse individene gikk fra å være "kule" til å bli "narkiser og tapere", noe som fikk ham til å innse at det ikke var noen fremtid i å fortsette på samme vei. Selv om observasjon av negativ utvikling ikke er en direkte form for støtte, bidrar det indirekte til Nils' økte bevissthet og motivasjon for å søke og akseptere støtte fra sine foreldre. Ved å se konsekvensene av negative valg hos andre, forstod Nils betydningen av å ha støtte fra sine nærmeste og ta ansvar for sine egne valg. Dette viser at observasjon av andres erfaringer kan fungere som en indirekte støtte ved å motivere ungdom til å søke hjelp og endre atferd.

Wilhelm beskriver et helt system av folk som jobber for hans vei ut av skråplanet etter å blitt tatt i et innbrudsraid i ulike leiligheter i nærmiljøet. Han beskriver å bli tatt med tjuvgods i hendene etter et innbrudd, og til slutt ble idømt betinget fengselsstraff med betingelser rundt rustesting og fravær av kriminell atferd. Han belyser læreren som den viktigste støttespilleren i veien ut av skråplanet, hvor lærer støtter Wilhelm gjennom rettsprosessen, blir med i møter med politiet og setter han i kontakt med NAV for å skaffe lærlingeplass.

Wilhelm: Og siden det plutselig var så stor ståhei både fra politiet, skolen og en fortvilt mamma så ble det som sagt mange møter. De virket uansett ikke truende eller at «de skulle ta meg». Litt klisje så følte jeg litt på at de brydde seg og var veldig fortvilet. En av lærerne mine fra videregående tok virkelig tak i det, og vi snakket mye sammen og hadde etter hvert i løpet av andreåret en veldig god tone. Plutselig var det en figur som faktisk ville meg vel, noe jeg ikke har følt noe særlig på noen gang (...) Han var veldig viktig. Jeg så egentlig ikke på han som en lærer, for jeg ga jo faen i det faglige. Men jeg så han heller som en omsorgsperson, og han var med meg gjennom mange deler av prosessen med politiet og rettsapparatet. Han fikk meg på en måte på nye veier, og fikk meg til å se verdien av andre ting enn krim.

Wilhelm beskriver også sterk tilhørighet og støtte til sine nye kolleger og venner i den nye jobben.

Wilhelm: I tillegg var fiskergjengen i lærlingetiden helt uvurderlig for meg. Det var fortsatt en samling av «misfits», akkurat som på ungdomsskolen, men det var brae rare folk som jobba og sto på. De levde sunne gode liv, selv om de var rare gærninger.

Etter å ha blitt arrestert for innbrudd og idømt betinget fengselsstraff med betingelser knyttet til rusbruk og kriminell atferd, opplevde Wilhelm et nettverk av mennesker som arbeidet sammen for å hjelpe ham. Læreren hans ble en sentral støttespiller i denne prosessen og spilte en viktig rolle ved å støtte ham gjennom rettsprosessen, delta i

møter med politiet og hjelpe ham med å få kontakt med NAV for å sikre en lærlingeplass. Wilhelm beskriver at denne støtten førte til at han opplevde en genuin omsorg fra læreren, noe han ikke hadde følt tidligere. Dette bidro til at Wilhelm gradvis endret sitt syn på læreren og så ham mer som en omsorgsperson enn som en faglig autoritet. Gjennom denne støtten kunne Wilhelm finne en vei ut av skråplanet og mot et mer stabilt liv.

Informantene rapporterte at et solid støttenettverk er avgjørende for deres ut av skråplanet. De opplever støtte fra ulike kilder, inkludert familie, venner, lærere og andre ansatte på skolen. Støtten bidrar til å skape trygghet og hjelper dem med å holde seg på rett spor, samt å finne veien tilbake når de har havnet på skråplanet.

Flere av ungdommene belyser hvordan en lærer eller omsorgspersoner som strekker seg langt, lengre enn det som er forventet av en lærer, som avgjørende for deres vei ut av skråplanet. Wilhelm beskriver en lærer som er gjennom store rettsprosesser, bindeledd med familie og mer til, Catharina ble innlagt på ungdomspsykiatrisk avdeling, og Ramesh beskriver sosiallæreren som et vendepunkt, mens Nils var avhengig av sin far for sin vei ut. Dette belyser støtte fra omsorgsfigurer som det informantene opplever som viktigst for deres vei ut.

Resultatet av temaet "støtte" er at alle de fire informantene var avhengige av å motta støtte fra voksne og/eller omsorgspersonell for å komme seg ut av skråplanet og inn i et mer stabilt liv. Støtten de mottok kom i forskjellige former, fra lærere som gikk utover sine formelle roller for å inkludere og hjelpe, til foreldre som oppmuntret ansvar og langsiktig tenkning. Hver informants erfaringer illustrerer hvordan støtte og trygge rammer kan hjelpe ungdom som befinner seg på skråplanet med å finne veien tilbake til et mer stabilt og inkluderende liv. Riktig støtte og omsorg fra skole, hjem og støttesystemer er avgjørende for å hjelpe unge mennesker med å se verdien av prososial atferd.

6.0 Diskusjon

Diskusjonskapittelet er ment for å gi en dypere forståelse og tolkning av funnene presentert i denne studien. Denne delen vil knytte sammen de empiriske resultatene med relevant teori og forskning for å belyse de viktigste innsiktene og implikasjonene av studien. Det vil drøftes i hvilken grad funnene stemmer overens med, eller avviker fra, tidligere forskning på feltet. Videre vil jeg vurdere metodens styrker og svakheter, samt studiens potensielle implikasjoner for praksisfeltet. Det er viktig å merke seg at diskusjonen vil være preget av tolkning og subjektivitet, og at det derfor kan være rom for alternative tolkninger av funnene. Målet er imidlertid å gi en gjennomtenkt og balansert diskusjon som kan bidra til en dypere forståelse av ungdoms antisosiale atferd og tiltakene som kan være med på å forebygge og håndtere slik atferd.

Hovedfunnene som tas hensyn til i diskusjonen er som følgende; Resultatet i lys av problemstillingen belyser at ungdommers opplevelse av utenforskap og manglende tilhørighet i skolen og blant jevnaldrende er en sentral faktor som fører dem til å søke alternative miljøer. De opplever at disse miljøene, som ungdomsgjenger og segregerte grupper, tilbyr en form for tilhørighet og identitet som appellerer til ungdommen, men opplever også at de kan bidra til en eskalering av negativ atferd og normer. Ungdommers behov for tilhørighet og aksept kan gjøre dem sårbare for påvirkning av jevnaldrende, og jevnaldrende kan ha en vesentlig større innvirkning på ungdommene enn hva omsorgspersoner og systemet har. Videre opplever ungdommene at skolesystemet svikter dem, noe som forsterker deres vei inn i skråplanet. De opplever en manglende oppfølging og støtte fra skolen og lærerne, samt et overdrevent fokus på det faglige på bekostning av deres individuelle behov og utfordringer. Dette skaper en følelse av at skolen og lærerne ikke tar deres interesser og behov på alvor, noe som kan forsterke deres følelse av utenforskap. Til slutt viser funnene at støtte fra voksne og omsorgspersoner er avgjørende for å hjelpe ungdommer med å finne veien ut av skråplanet. En kombinasjon av støtte fra ulike instanser, som foreldre, lærere, arbeidsgivere og offentlige institusjoner, kan hjelpe unge mennesker med å overvinne utfordringene de møter og finne veien ut av skråplanet. Informantene opplever at denne støtten hjalp de å endre perspektiver, og endret synet deres på utøvelse av antisosial atferd.

Diskusjonskapittelet er strukturert i henhold til Bronfenbrenners ulike nivåer, ettersom problemstillingen viser til hvilke miljøfaktorer i og rundt skolen ungdom på skråplanet opplever som mest signifikante for deres vei inn og ut av skråplanet. For å sikre en grundig forståelse av informantenes opplevelser og for å følge en mer integrert tilnærming, vil kapittelet behandle mikro- og mesonivåene sammen, som fokuserer på individets umiddelbare miljø og nære sosiale systemer. Deretter vil ekso- og makronivåene bli behandlet sammen, som omhandler de større samfunnsmessige faktorene og ytre systemer som påvirker individets atferd. Ved å kombinere mikro- og mesonivåene i diskusjonen, får man en dypere innsikt i informantenes personlige opplevelser og interaksjoner med deres umiddelbare omgivelser, slik som skolemiljøet og jevnaldrende, samt hvordan deres nære sosiale systemer, som familie og venner, spiller inn. Dette kan gi et bedre grunnlag for å drøfte hvordan samfunnsmessige faktorer på ekso- og makronivåene, som institusjonelle strukturer, politikk og kulturelle normer, påvirker ungdommens atferd på et mer overordnet nivå. Denne tilnærmingen kan gi muligheten til å se hvordan de ulike nivåene i Bronfenbrenners økologiske modell samhandler og påvirker hverandre på en mer helhetlig og sammenhengende måte.

6.1 Mikro- og mesonivået

Empirien og datagrunnlaget har mange elementer fra mikronivået som har en direkte påvirkning på individets inngang eller utgang av skråplanet. Ifølge Bronfenbrenners økologiske teori (1979) har individets mikronivå den største påvirkningen på individet, og det er på dette nivået individet påvirker sitt mikromiljø mest. Dette belyses blant empirien at de fleste av informantene har dårlige utgangspunkt i flere av sine mikromiljøer, der de samtidig har utfordringer i sine familiære forhold, vennemiljøer, akademiske prestasjoner og manglende fritidsaktiviteter. I lys av mikromiljøene rundt ungdommen er det tydelig at disse mikronivåene påvirker ungdommen inn i en eller annen form for utenforskap, og i disse tilfellene da skråplanet. Det virker som at akkumuleringen av deres dårlige utgangspunkt fører dem til skråplanet.

6.1.1 Forsterkning av antisosial atferd på mikro- og mesonivået

Et funn på mikro- og mesonivå er hvordan ungdommene opplever at de ikke passer inn i skolen, og at de opplever at dette er et slags fundament i deres vei inn på skråplanet. De opplever at de er for ulike i forhold til sine medelever, og at oppvekstsvilkårene deres har skapt en for stor avstand til majoriteten. Her beskriver de at de i søken etter tilhørighet skaper en motkultur opp mot majoritetsungdommen. Dette støtter forskningen som viser at ungdommer som ikke opplever aksept og forståelse fra majoritetsmiljøer kan søke til miljøer preget av antisosial atferd (Brendgen et al., 2000; Dishion et al., 2012).

6.1.1.1 Motkultur og sosial læring

Forskning har lenge påpekt at ungdomsmiljøer kan ha en betydelig påvirkning på individers utvikling av antisosial atferd og kriminalitet. En særlig kraftig drivkraft i denne sammenheng er søken etter status og anerkjennelse i disse miljøene (Thornberry et al., 1994; van Lier et al., 2005). Dette blir tydelig belyst i Willis' (1977) arbeid, hvor han fremhever hvordan motkulturer og negativ sosialisering blant jevnaldrende fører til en forsterkning av antisosiale holdninger og atferd. Willis (1977) påpeker at når ungdommer er del av en motkultur, kan gruppedynamikken føre til at de anerkjenner hverandre og ser ned på majoritetsungdommen, noe som skaper en motstand mot dem. Gjennom denne prosessen blir ungdommene stadig mer avskåret fra majoritetssamfunnet, noe som dytter dem lenger inn i utenforskap.

Min studie kan gi en innsikt i hvordan denne teoretiske forståelsen kommer til uttrykk på mikronivå. Informantene i min studie beskriver tydelig hvordan de forsterker hverandres destruktive atferd og skaper en eskaleringskultur i problematferd. Noen av informantene opplever frykt for å bli utstøtt fra sin nye tilhørighetsarena, og ser på eskaleringen av sin antisosiale atferd som en nødvendighet for å beholde venner og tilhørighet. Andre informanter beskriver at de tok et mer aktivt valg inn på skråplanet, og mottok forsterkning og belønning for deres atferd gjennom hele prosessen. Uavhengig av deres vei inn på skråplanet, opplever alle informantene etter hvert stor respekt og anerkjennelse for deres antisosiale atferd innad i sin motkultur. Denne opplevelsen av anerkjennelse og status blant deres jevnaldrende forsterker den antisosiale atferden og skaper en dypere motstand mot majoritetssamfunnet. Denne følelsen av marginalisering innenfor viktige mikrosystemer som skole og jevnaldergrupper, kan drive ungdom til å søke tilhørighet i alternative grupper som ungdomsgjenger (Patterson et al., 2000).

Å dekode dette scenariet gjennom linsen til Banduras (1977) sosiale læringsteori gir mulighet til å forstå hvordan observering og imitasjon kan lede til internalisering av antisosial atferd. Informantene i studien ble drevet av en lengsel etter aksept og tilhørighet, noe som intensiverte deres evne til å lære og tilpasse seg nye

adferdsmønstre. Ungdommene viste en økt mottakelighet for påvirkning fra alternative grupper, der den dominerende atferden ble observert, internalisert og imitert for å sikre denne etterlengtede aksepten og tilhørigheten. Slike observasjoner underbygger tidligere forskning, som antyder at resultatet av dette kan være enten en tilpasning til antisosial læring eller økt sannsynlighet for isolasjon (Brendgen et al., 2000). Dette illustrerer også hvordan prinsippene om oppmerksomhet og motivasjon i Banduras sosiale læringsteori er dypt innbundet i disse prosessene. Informantene beskrev en oppfatning av at deres lærere prioriterte faginnhold fremfor dem som individer, noe som intensiverte følelsen av utenforskap og marginalisering i skolemiljøet, og potensielt akselererte deres tiltrekning mot alternative grupper der de følte seg sett og verdsatt. Dette understreker ytterligere betydningen av å anerkjenne ungdom som hele individer, ikke bare for deres akademiske prestasjoner, men også for deres sosiale og følelsesmessige behov.

Man ser derfor at informantene opplever at hele majoriteten er mot dem, til og med opplevelsen av at lærerne er mot dem og dømmer de ut ifra deres akademiske prestasjoner. I denne motkulturen observerer, imiterer, og får de belønninger som fremmer en felles oppførsel og identitet, noe som forsterker deres tilknytning til disse alternative gruppene. Dette scenarioet utdyper forståelse av hvorfor følelsen av utenforskap og marginalisering i skolemiljøet potensielt kan intensiveres, noe som kan akselerere deres tiltrekning mot grupper der de føler seg sett og verdsatt (Hoeve et al., 2011). Slik tolkning av empirien støttes av forskningen, som viser at ungdommens opplevelse av usynliggjøring og manglende anerkjennelse fra lærere kan forsterke utenforskap og dytte dem mot antisosiale grupper (Cornell et al., 2015). Dette understreker på nytt lærerens sentrale rolle i å skape inkluderende skolemiljøer, og viktigheten av at de ser og anerkjenner alle elever som hele individer, tar hensyn til både deres akademiske og sosiale og følelsesmessige behov. Manglende oppfyllelse av denne rollen kan ha betydelige konsekvenser for ungdommens sosiale og følelsesmessige utvikling (Noble et al., 2008), og understreker nødvendigheten av en holistisk tilnærming i utdanningssystemet.

Etter å ha trukket trådene sammen mellom informantenes opplevelser, sosial læringsteori, og dynamikken i motkulturen, blir det viktig å anerkjenne den videre utfordringen: eskalering av antisosial atferd. Det er på dette punktet forskningen kaster nytt lys, ved å peke på jevnaldrendes anerkjennelse som en av de sterkeste drivkreftene til antisosial atferd (Dishion et al., 1995). Denne interpersonlige dynamikken kan forsterke eksisterende antisosial atferd (Patterson et al., 2000). I deres streben etter å oppnå anerkjennelse, kan ungdommene ikke bare tilpasse seg antisosial atferd, men også intensivere den gjennom en slags konkurranse (Dishion et al., 1995). Slik illustreres det hvordan mekanismene i Banduras sosiale læringsteori kan virke som en katalysator for å forsterke antisosial atferd, noe som forsterker ungdommens utenforskap. Å betrakte denne konkurransedynamikken i lys av sosial læringsteori, og Willis motkulturteori, understreker behovet for å adressere disse utfordringene og arbeide for mer inkluderende og støttende skolemiljøer. Denne oppgaven krever en helhetlig tilnærming som tar hensyn til både individuelle og kollektive aspekter av problemet, og fremmer en positiv utvikling og læring for alle ungdommer, uavhengig av deres bakgrunn og situasjon (Hoeve et al., 2011).

6.1.1.2 Skolens rolle i forsterkning av antisosial atferd

Informantene opplever at de på vei inn i skråplanet ikke møter noen effektive støttesystemer som stopper dem. De beskriver en uforstyrret prosess hvor hverken skole, familie, jevnaldrende eller lokalsamfunnet griper inn i særlig grad og påvirker dem

i en positiv retning. Forskningen viser at fravær av støtte for ungdommer som opplever utenforskap kan føre til problematferd (Catalano et al., 2004; Ruzek et al., 2016). Når det er en samtidighet av problematferd og fravær av støtte, kan det forekomme en akkumulering av destruktiv atferd og antisosial atferd (Dishion et al., 1995). Dette støttes av empirien, hvor informantene opplever å bli fanget i en negativ spiral uten noen form for inngripen.

Samtidig kan man stille spørsmålet om hvilket ansvar skolen har overfor ungdommens mikromiljø, spesielt siden de fleste informantene opplever at de ubemerket gikk inn på skråplanet. Informantene opplever særlig manglende tilhørighet i skolen, blant venner og på fritiden som særlige miljøfaktorer på mikronivå som førte de inn på skråplanet. Er dette skolens ansvar?

I Norge er skolens ansvar og forpliktelser forankret i flere sentrale dokumenter og lover, som Opplæringsloven, Læreplanen og ulike føringsdokumenter. Når man tolker disse lovverkene i forhold til mikronivået, kan spesielt Opplæringslovens §9a være relevant. Den omhandler retten til et trygt og godt skolemiljø, og understreker nulltoleranse for opplevd krenking fra jevnaldrende eller voksne. Læreplanens «prinsipper for skolens praksis» kan også tolkes i lys av mikronivået, der skolen skal være en raus institusjon som bidrar til et støttende læringsmiljø (Utdanningsdirektoratet, 2020), der det sosiale inkluderingsperspektivet er særlig vektlagt.

En annen faktor informantene opplevde var hvordan skole-hjem-samarbeidet var utilstrekkelige, og ikke handlet om problematferden, men heller mattekarakteren. Samtidig er skole-hjem samarbeidet nedfelt i Opplæringsloven §20-3 og 20-4, som blant annet innebærer at skolen skal holde foreldre informert om elevens utvikling og annen viktig informasjon om eleven.

Det er derfor tydelig at skolen har vesentlige formelle plikter overfor flere av informantenes mikromiljøer, og at ungdommene samtidig opplever at de gikk uforstyrret inn på skråplanet. Dette reiser spørsmål om hvorvidt skolen gjør nok for å ivareta disse pliktene, og hva som kan gjøres for å styrke samarbeidet mellom skolen og hjemmet, samt hvordan skolen kan bli mer oppmerksom på og handlekraftig i møte med ungdommer som står i fare for å havne på skråplanet.

Alle informantene i denne studien rapporterte om en fremtredende vektlegging av de faglige aspektene i samspillet mellom lærere og elever, hjemme og blant elevgrupper. Denne vektleggingen var ofte så markant at den syntes å overskygge andre aspekter ved ungdommenes liv. Wilhelm illustrerer dette ved å beskrive en situasjon der han hadde sniffet kokain og kom på skolen med et blåøye etter en slåsskamp. Til tross for disse alvorlige indikasjonene på atferdsproblemer, opplevde han at læreren primært var bekymret for hans mattekarakter. En skjevhet i skolens fokus, med en overvekt på akademisk prestasjon, kan utilsiktet marginalisere ungdom i risikozonen ved å undervurdere eller overse deres sosiale og emosjonelle utfordringer. Dette kan potensielt føre til at de ikke mottar den nødvendige støtten for å håndtere personlige problemer, noe som risikerer å skyve dem nærmere skråplanet (Eccles & Roeser, 2011). Forskning understreker betydningen av en balansert tilnærming i skolen, der både akademiske og sosiale samt emosjonelle aspekter veies likt (Biesta, 2017; James & Biesta, 2007). Derfor er det essensielt å utvikle en mer helhetlig og nyansert forståelse av elevenes livssituasjon og behov, for å sikre at alle elever, uavhengig av deres individuelle utfordringer, mottar den nødvendige støtten for å trives og lykkes i skolen (Bovill, 2014).

En annen nøkkelfaktor er skolens rolle med samspillet mellom elementene i ungdommens mikrosystem, altså mesosystemet, som inkluderer blant annet skole, hjem, fritid og jevnaldrende. Dette samspillet er avgjørende for individets utvikling og kan ha en betydelig innvirkning på ungdommens atferd (Dishion et al., 1995). Imidlertid indikerer funnene fra denne studien at skolen i samspillet mellom disse elementene ofte er fraværende eller ineffektivt når ungdom begynner å gå inn på skråplanet. Dette er i tråd med forskning som påpeker skolens potensielle rolle i forsterkning av antisosial atferd (Eccles & Roeser, 2011). Skolen, som et sentralt element i ungdommens mesosystem, kan enten støtte ungdom i å utvikle seg på en positiv måte, eller bidra til å forsterke antisosial atferd, avhengig av hvordan den samhandler med de andre elementene i mesosystemet (Dishion et al., 1995).

6.1.2 Støtte til prososial atferd på mikro- og mesonivået

Informantenes erfaringer indikerer at skolen er mest aktiv på mikro- og mesonivå når ungdommens situasjon har eskalert. Mens de opplever sterk støtte ved kritiske punkter - som en lærer som hjelper Wilhelm i rettsmøter, eller et multisystemisk støttesystem for Catharina - mener de at denne hjelpen kommer for sent. Dette peker på behovet for proaktiv inngripen heller enn en reaktiv inngripen, fra skolen og støttesystemene, noe som kan forhindre at ungdommene veier inn på skråplanet.

Forskningen er tydelig på at ungdommer med antisosial atferd er avhengige av støtte for å fremme prososial atferd (Catalano et al., 2004; Dishion et al., 2012; Hamre & Pianta, 2001; Hoeve et al., 2011; Ruzek et al., 2016), imidlertid har det vært mindre fokus på hvordan denne støtten oppleves av ungdommene selv. I denne studien opplever informantene at støtten bidrar til en endring i deres perspektiv. Etter å ha mottatt slik støtte opplever de en form for frihet og klarhet som gjør at de kan se hvordan menneskene rundt dem ofte ender opp som rusmisbrukere og møter andre negative konsekvenser. For eksempel gir Nils uttrykk for at "De blir narkiser og tapere, brutalt nok." Det kan derfor tyde på hvor viktig støtten er for ungdommene, ettersom den kan gi dem muligheten til å reflektere over konsekvensene av deres tidligere valg og atferd. Gjennom denne refleksjonen kan de begynne å bevege seg bort fra de negative mønstrene og i retning av et mer prososialt liv, tyder funnene på.

En måte å se det på kan være gjennom sosial læringsteori (Bandura, 1977), hvor støtten kan gi ungdommene et nytt perspektiv og dermed endrer hvordan de oppfatter og tolker atferden de observerer blant sine antisosiale venner. Når ungdommene gjennom mottatt støtte begynner å se konsekvensene av deres antisosiale atferd, kan det også påvirke deres syn på den motkulturen de tidligere var en del av. I tillegg beskriver de perspektivendring i observasjonen av andres antisosiale atferd, der atferden ikke lengre virker å påvirke ungdommen destruktivt. Der de tidligere så denne kulturen som en kilde til tilhørighet, status og eventuelt opprør, kan de nå begynne å se hvordan den bidrar til negative konsekvenser for dem selv og de rundt dem. Dette kan svekke motkulturens makt og appell. Når ungdommene mottar støtte og veiledning, kan de begynne å innse at de har andre valg og muligheter utenfor denne kulturen, og at det å omfavne disse valgene og mulighetene kan lede til mer positive utfall for dem selv og deres fremtid (Sørli & Ogden, 2015). I denne prosessen kan skolen spille en viktig rolle ved å presentere alternative livsbaner og verdier, og ved å støtte ungdommene i å navigere disse nye veiene (Eccles & Roeser, 2011). Forskning støtter dette synet, og viser at støttende miljøer som fremmer alternative perspektiver, kan hjelpe ungdom i risiko til å bryte ut av antisosiale mønstre og bevege seg mot mer prososiale baner (Dishion et al., 2012).

Gjennom støtten kan ungdommene bli introdusert for positive modeller og atferd som de kan sammenligne med de negative mønstrene de tidligere har vært eksponert for (Bjørknes et al., 2012). Dette kan bidra til å endre deres perspektiv og verdsettelse av prososiale handlinger og relasjoner (Laub & Sampson, 2001). Som et resultat kan ungdommene begynne å omfavne og etterligne prososial atferd, i stedet for å fortsette å styrke antisosiale normer og handlinger (Giordano et al., 2002).

6.2 Ekso- og makronivå

Informantene beskriver historier som kan sees i sammenheng med "the lads" (Willis, 1977). I sin studie "Learning to Labour", utforsker Willis hvordan enkelte ungdomsgrupper utvikler en motkultur som går imot skolens normer og verdier. Denne motkulturen kan relateres til informantenes opplevelser og kan forsterke følelsen av utenforskap. I tillegg kan den forårsake ytterligere konflikt mellom ungdommene og skolesystemet. I Willis' arbeid blir det beskrevet hvordan "the lads" ofte avviser skolens akademiske forventninger og normer, og istedenfor søker aksept og tilhørighet i motkulturen de har skapt. Dette kan føre til at ungdommene i denne gruppen distanserer seg fra utdanning og utvikler negative holdninger til skolen og autoritetsfigurer som lærere. Informantenes opplevelser og beskrivelser i denne studien kan gi innblikk i hvordan en slik motkultur kan oppstå og hvordan den påvirker deres relasjon til skolen og deres medelever.

6.2.1 Skolepolitikk

I et skolesystemperspektiv har inkludering i opplæringen blitt vektlagt tungt i formelle dokumenter i mange tiår. Blant annet har tilpasset opplæring vært et lovfestet prinsipp i norsk grunnskole siden 1975, som fremheves i Opplæringsloven (1998). I tillegg har NOUs (Norges offentlige utredninger, 2010) "Mangfold og mestring", understreket betydningen av inkluderende læringsmiljøer og den nødvendige tilretteleggelsen for elever med særskilte behov. Et annet sentralt dokument er Stortingsmelding 6 (Kunnskapsdepartementet, 2019), "Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage og skole", som legger vekt på tidlig innsats og styrking av inkluderende fellesskap i utdanningssektoren. Disse politiske retningslinjene og rapportene belyser hvor viktig inkludering og tilpasset opplæring er for norske myndigheter og deres engasjement i å skape et inkluderende samfunn.

Informantene i denne studien gir uttrykk for betydelige systemfeil som fungerer som miljøfaktorer og bidrar til deres vei inn på skråplanet. De opplever at skolen og skolesystemet i stor grad fokuserer på den faglige formidlingen, mens de opplever svikt i forhold til sosial inkludering og psykososial utvikling. Dette gjenspeiler forskning som har fremhevet viktigheten av balansert pedagogikk som inkluderer både faglig og psykososial støtte (Eccles & Roeser, 2011). Videre opplever informantene å bli evaluert som individer basert på deres akademiske prestasjoner, både fra lærere, men spesielt fra medelever. Dette bekymrer, da det har blitt vist at en slik vurderingskultur kan ha en negativ innvirkning på elevenes selvfølelse og opplevelse av tilhørighet (Marsh & Craven, 2006).

Det er bred enighet i forskningen om at psykososial støtte og sosial inkludering er fundamentalt for ungdommens trivsel og psykiske helse (Jordet, 2020; Ruzek et al., 2016). Uten en balanse mellom faglig og psykososial støtte, risikerer skolen at elever som sliter med å finne sin plass, blir ytterligere marginalisert og dyttet mot skråplanet, noe som er i tråd med forskning på utenforskap og marginalisering (Eccles & Roeser, 2011; Marsh & Craven, 2006).

Til tross for politiske mål og retningslinjer som vektlegger inkludering og tilpasset opplæring, peker funnene i denne studien på en mulig systemsvikt som kan ha betydelige konsekvenser for ungdommens opplevelse av utenforskap og deres tilknytning til skråplanet. Dette reiser spørsmålet om det kan eksistere et gap mellom politiske intensjoner og den faktiske praksisen i skolen.

Det kan tenkes at det oppstår problemer med implementeringen av politiske mål og retningslinjer på skolenivå. Dette kan resultere i at lærerne har utfordringer med å finne en balanse mellom faglig og psykososial inkludering. Denne utfordringen kan kobles til teorier om mål- og prestasjonsorientering (Elliott & Dweck, 1988). Evalueringssystemer som nasjonale prøver og PISA, sammen med den betydelige mediedekningen disse får når resultatene offentliggjøres, kan skape et stort press på skoler og lærere for å oppnå gode resultater (Berliner, 2011). Dette presset kan bidra til en prestasjonsorientert skolekultur der faglige prestasjoner prioriteres høyt (Hattie, 2005). Dette kan, ifølge Eccles & Roeser (2011) og Covington (2000) påvirke elevenes trivsel, motivasjon og engasjement negativt. Videre har forskning påpekt at et sterkt fokus på faglige prestasjoner kan føre til økt stress og psykiske problemer blant elever (Suldo et al., 2008). I tråd med informantenes opplevelser fra dette arbeidet, kan lærernes 'tunnelsyn' på faglighet, hvor andre aspekter ved elevenes liv og trivsel blir oversett, også fungere som en sentral miljøfaktor som bidrar til elevers opplevelse av utenforskap og deres vei inn på skråplanet.

6.2.2 Normalitet

En sentral forståelsesramme for å gripe hvordan informantene opplever manglende tilhørighet kan være knyttet til ideen om et snevrere normalitetsvindu. Konseptet om "normalitetsvinduet" gir en rik innsikt i hvordan det moderne samfunn opererer med visse forventninger og normer for hva som anses som "normalt". Som Goffman (1986) forklarer, handler dette normalitetsvinduet om hvordan vi alle i større eller mindre grad forsøker å tilpasse oss disse normene for å finne vår plass i samfunnet. En interessant studie av Korpershoek (et al., 2019) viste at ungdom som opplever at deres personlige karakteristika eller livsstil avviker fra det som anses som normalt, ofte opplever større psykologisk stress og redusert livskvalitet. I dette lyset kan vi forstå hvorfor noen ungdommer kan reagere på et smalt normalitetsvindu ved å utvikle en motkultur, som Willis (1977) observerte blant arbeiderklasseungdommer i sin studie. Willis beskriver hvordan disse ungdommene, som følte at de ikke passet inn i skolens normer og forventninger, skapte en motkultur som utfordret og motsatte seg skolens verdssystem. Selv om Willis' forskning er kontekstspesifikk, og ikke kan generaliseres direkte til alle ungdommer i dag, understreker den hvordan ungdommer kan navigere i, og til og med motsette seg, de etablerte normene når de opplever at de ikke har noen plass innenfor det eksisterende normalitetsvinduet.

Funnene i denne studien antyder at en relevant og innflytelsesrike makropolitisk miljøfaktoren på individets inngang til skråplanet kan være et smalere normalitetsvindu. Det ser ut til at dette normalitetsvinduet i økende grad er formet av en sterkt resultatorientert kultur i skolen, som informantene påpeker, men også av materielle aspekter som bekledning og utstyr til fritidsaktiviteter. Studier har vist at slike materielle symboler kan ha betydelig innflytelse på ungdommers oppfatning av seg selv og deres sosiale posisjon (Côté, 2016). I tillegg bemerket de at foreldrenes kapasitet, som for eksempel manglende evne til å kjøre dem til trening, forsterket følelsen av utenforskap. En slik observasjon speiler funn fra tidligere forskning som har vist hvordan foreldrenes

ressurser og engasjement kan påvirke barnas opplevelser av tilhørighet og inkludering i sosiale og fritidsaktiviteter (Eccles & Roeser, 2011).

Dette blir spesielt tydelig i Catharinas historie. Catharina uttrykte vanskelige hjemmeforhold, mangel på venner, og at hun hadde en utfordrende atferd. Til tross for hennes komplekse situasjon, valgte skolen en tilnærming som primært var rettet mot hennes faglige utfordringer, og overså muligheten for å adressere hennes sosiale og emosjonelle behov. Ved å plassere henne i en annen klasse med andre elever som også slet både faglig og sosialt, ble mulighetene for positiv sosial tilhørighet og støtte redusert. Dette illustrerer et gjennomgående funn i forskningen, nemlig hvordan et ensidig fokus på akademiske prestasjoner ofte kan overskygge behovet for sosial tilhørighet og støtte (Eccles & Roeser, 2011). I en studie av Cummings & Sheeran (2019) ble det påvist at sosial aksept og støtte fra jevnaldrende kan ha en positiv innvirkning på skoleprestasjoner og generell trivsel blant ungdommer. Dette understreker viktigheten av en mer helhetlig tilnærming til ungdommers skolesituasjon, som omfavner både faglige og sosiale aspekter.

I dagens utdanningssystem er det omtrent 10 prosent av ungdomsskoleelevene som har behov for spesialpedagogisk oppfølging (Utdanningsdirektoratet, 2023). Denne andelen av elever som trenger ekstra støtte kan ses i lys av høyere krav og forventninger til hva som regnes som "normalt" og akseptabelt, både faglig og sosialt. Økende press og forventninger i skolesystemet har blitt dokumentert i en rekke studier, og forskningen viser at disse forventningene ofte fører til økt stress, nedsatt velvære, og i noen tilfeller marginalisering av elever (Suldo et al., 2008). Malkenes (2014) og Marsh & Craven (2006) har vist hvordan en slik marginalisering kan forsterke følelsen av utenforskap, og i verste fall drive elever mot et skråplan. Resultatene fra denne studien gir en dypere forståelse av disse mekanismene, ved å vise hvordan kombinasjonen av smalere normalitetsvinduer, sterkt resultatorientert kultur, og foreldrenes kapasitet, kan ha en direkte innvirkning på ungdommers opplevelse av tilhørighet og deres vei inn på skråplanet.

En annen måte å se dette på kan være å referere til Ungdata-undersøkelsen (Bakken et al., 2016). Denne nasjonale undersøkelsen av ungdoms livsstil og levekår gir et bredt innblikk i hvordan ungdommer flest opplever livet. Generelt sett rapporterer ungdommene at de i økende grad ser på livet som meningsfylt og fint. Imidlertid er det også en urovekkende tendens: de økonomisk marginaliserte ungdommene, og de som har hatt en marginalisert oppvekst, rapporterer i mindre og mindre grad at de lever meningsfylte liv. Dette illustrerer hvordan det snevre normalitetsvinduet, kombinert med materielle og sosiale hindringer, kan være ekskluderende og bidra til en opplevelse av utenforskap for disse ungdommene. Dette funnet støttes også av arbeidet til Quin (2017), som understreker at økonomisk og sosial marginalisering kan påvirke ungdommers opplevelse av livsmening og tilhørighet.

I lys av en overveldende vektlegging på faglige prestasjoner, ser vi at skolesystemet blir mer og mer resultatorientert (Imsen, 2020). Dette økende fokuset på resultater og akademiske prestasjoner kan forsterke følelsen av utenforskap blant elever som sliter med å oppfylle de akademiske forventningene (Reay et al., 2013). Dermed blir gapet mellom "normale" og "ikke-normale" prestasjoner større, og det kan føre til at flere elever føler seg marginalisert. Dette underbygger nødvendigheten av en mer inkluderende tilnærming til undervisning og evaluering, som tar hensyn til hver enkelt elevs unike behov og forutsetninger. Marsh & Craven (2006) har for eksempel vist

hvordan inkluderende pedagogiske praksiser som anerkjenner og verdsetter studentenes forskjellige læringsstiler, evner, og bakgrunner, kan bidra til å fremme elevers selvfølelse, engasjement, og akademiske prestasjoner. Dette understreker betydningen av en mer helhetlig tilnærming til undervisning og vurdering, som ikke bare fokuserer på akademiske resultater, men også på studentens sosiale og emosjonelle utvikling.

Sammenhengen mellom det smalere normalitetsvinduet og ungdommers opplevelse av utenforskap og skråplanet blir tydeligere når man ser på både skolesystemets fokus på standardiserte tester og politikken rundt spesialundervisning og inkludering, samt tendensene i Ungdataundersøkelsen. Mens mange ungdommer opplever positive og meningsfulle liv, er det de marginaliserte og de som ikke passer innenfor normaliteten som oftere faller fra. Gjennom Willis (1977) syn på motkultur blir det tydelig at det er avgjørende å arbeide for økt bevissthet rundt normalitetsvinduet og inkludering for å motvirke utenforskap og motkultur, og støtte alle ungdommer i deres utvikling og læring. Dette krever en helhetlig forståelse av ungdommers liv og læringsbehov, som tar hensyn til både deres individuelle og sosiale omstendigheter (Bronfenbrenner, 1979).

6.3 Praktiske implikasjoner og videre forskning

Et viktig aspekt ved denne studien er det retrospektive perspektivet, der informantene gikk på ungdomsskolen mellom 2010 og 2016. Det er derfor viktig å erkjenne at mye kan ha endret seg i skolesystemet og samfunnet siden den gang. Et sentralt budskap fra denne studien er likevel verdien av tidlig innsats for å forebygge utenforskap blant ungdommer, altså å jobbe proaktivt heller enn reaktivt. I tråd med dette kan man trekke inn Stortingsmelding nr. 6 (Kunnskapsdepartementet, 2019) "Tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage og skole", som vektlegger betydningen av å identifisere og støtte barn og unge som viser tegn på å være i risikozonen for å havne i skråplanet. Ved å implementere tiltak som fremmer tidlig innsats og inkluderende fellesskap, kan skoler og andre instanser bidra til å forebygge og redusere utenforskap og antisosial atferd blant ungdommer (Kearney, 2008).

Et annet aspekt som fremkommer i denne studien, er at inngangen til utenforskap og skråplanet kan være multisystemisk og påvirket av et sammensatt problembilde. Selv om dette ikke er et nytt funn, støtter studien dette synet. I arbeidet med ungdommer er det kritisk å anerkjenne og ta hensyn til de ulike faktorene som påvirker deres situasjon, og hvordan de kan være sammenvevde og forsterke hverandre. For å forebygge skråplanet, eller å hjelpe ungdommer med å komme ut av skråplanet, er det viktig med støtte både på flere av ungdommens mikromiljøer, og ofte fra ulike instanser. Dette kan innebære en endring i pedagogiske prinsipper og praksiser. For eksempel har tidligere fokus på "ansvar for egen læring" blitt kritisert for å legge for stor vekt på individets ansvar og for lite på støtten fra omgivelsene (Biesta, 2016; Hodkinson & James, 2003). I stedet kan prinsipper som "delt ansvar" og "samskaping av læring" være mer hensiktsmessige (Biesta, 2016; Bovill, 2014), hvor lærere, foreldre, og andre støttespillere aktivt engasjerer seg i ungdommens læring og utvikling, og samarbeider for å skape et trygt og inkluderende miljø som fremmer tilhørighet og vekst.

Et sentralt punkt som fremheves i denne studien, er betydningen av støtte for ungdom som befinner seg på skråplanet. Funnene illustrerer at denne støtten har ført til en perspektivendring hos informantene, noe som gir innsikt i viktigheten av å engasjere seg med ungdommens unike erfaringer og forståelser på en fenomenologisk måte. Før de mottok støtte, opplevde ungdommene at antisosial atferd virket forsterkende både for dem selv og for deres jevnaldrende. Etter å ha mottatt støtte, har dette endret seg –

antisosial atferd blir nå sett på som svekkende, og støtten har også bidratt til å styrke mer prososiale verdier og atferdsmønstre. Å adoptere en fenomenologisk tilnærming betyr å dykke dypere inn i ungdommens egne opplevelser og forståelser, noe som kan gi viktige innsikter for hvordan best å støtte dem. For å implementere dette i praksis, er det viktig at skolepersonell, foreldre og andre omsorgspersoner arbeider sammen for å tilby en helhetlig og målrettet støtte, basert på en dyp forståelse av den enkelte ungdommens opplevelser og behov. Dette kan for eksempel innebære å sette av tid til fenomenologiske samtaler og intervjuer med ungdommen, å tilpasse undervisning og oppfølging til den enkelte elevs behov, samt å samarbeide med andre instanser som kan tilby komplementær støtte og veiledning. Ved å fremme prososiale verdier og atferdsmønstre, kan man bidra til å styrke ungdommens selvfølelse og tilhørighet, og dermed redusere deres sårbarhet for antisosial atferd og negativ påvirkning fra jevnaldrende.

Forskningsgrunnlaget når det kommer til antisosial atferd og skråplanet blant ungdommer i dag har få studier som tar for seg opplevelsen av fenomenet, altså det fenomenologiske standpunkt, i alle fall i norsk kontekst. For å utfylle dette kunnskapsgapet, kan et forslag til videre forskning være å gjennomføre tverrperspektivistiske fenomenologiske studier som tar for seg foreldreperspektivet, lærerperspektivet og elevperspektivet. Dette kan bidra til en mer helhetlig forståelse av opplevelser og utfordringer knyttet til utenforskap, tilhørighet og skråplanet. For å utforske dette nærmere, kan forskere gjennomføre dybdeintervjuer med elever, foreldre og lærere for å utforske deres opplevelser og forståelse av utenforskap, tilhørighet og skråplanet. Dette vil gi et rikt datamateriale som kan analyseres for å identifisere felles og unike temaer og mønstre. I tillegg kan fokusgrupper med elever, foreldre og lærere organiseres for å diskutere deres opplevelser og utfordringer knyttet til utenforskap og skråplanet. Dette kan bidra til en dypere forståelse av hvordan de ulike aktørene opplever situasjonen og deres rolle i den, samt hvordan de samhandler med hverandre.

Man kan også gjøre andre studier ved å inkludere andre relevante aktører som skoleledere, helsesøstre, rådgivere og ansatte i barnevernet for å få et bredere bilde av støtteapparatet rundt ungdom på skråplanet. Dette kan bidra til en bedre forståelse av samarbeidsmekanismer og hvordan ulike aktører kan jobbe sammen for å støtte ungdommene på best mulig måte.

Til slutt, ved å analysere og sammenligne funnene fra de ulike perspektivene, kan forskere identifisere felles og unike temaer og mønstre. Dette vil gi en mer helhetlig forståelse av situasjonen og bidra til å utvikle mer målrettede og effektive tiltak som tar hensyn til de ulike aktørenes behov og perspektiver.

6.4 Anerkjennning av studiens begrensninger

I denne studien er det valgt å fokusere på sosial læringsteori, Willis' Learning to Labour, normalitet og økologisk teori som teoretiske rammeverk for å forstå skråplanet og antisosial atferd. Dette valget innebærer en viss teoretisk begrensning, ettersom det finnes mange andre teoretiske tilnærminger til fenomenet som også kunne vært relevante. Imidlertid bidrar disse rammeverkene til å belyse flere av systemene rundt eleven, og dermed kan gi de et solid grunnlag for å utforske problemstillingen.

Et annet aspekt ved studien er bruken av grunnsteinforskning som et teoretisk fundament, som Willis og sosial læringsteori. Dette valget er begrunnet med at masteroppgaven primært er profesjonsforberedende heller enn forskningsforberedende, og derfor er det viktig å ha en solid forståelse av de fundamentale byggeklossene i

arbeidet med miljøfaktorer. Selv om dette fokuset kan føre til at noe av den norske konteksten går tapt, bidrar det til å styrke studiens teoretiske grunnlag og relevans for praksisfeltet.

Det er imidlertid viktig å anerkjenne at det kunne vært fruktbart å utforske andre teoretiske perspektiver og vurdere hvordan de kunne ha bidratt til en dypere forståelse av fenomenet og de komplekse sammenhengene mellom miljøfaktorer og ungdommers atferd. Ved å utforske et bredere spekter av teoretiske tilnærminger, kunne man kanskje ha identifisert flere aspekter og mekanismer som spiller en rolle i skråplanet og antisosial atferd. Slik kunne man ha fått en mer nyansert forståelse av problemstillingen og hvordan den kan håndteres i praksis.

Ved å benytte tematisk analyse som analysemetode i denne studien, er det viktig å anerkjenne noen av de svakhetene som Braun & Clarke (2021) påpeker i sin artikkel "One size fits all? What counts as quality practice in (reflexive) thematic analysis?". For det første gir tematisk analyse gir forskeren stor frihet i å tolke og analysere data, noe som kan føre til at analysen i stor grad blir preget av forskerens subjektive synspunkter og forståelser. Dette kan i noen tilfeller begrense studiens reliabilitet og validitet, ettersom ulike forskere kan komme frem til ulike temaer og funn når de analyserer det samme datasettet. For det andre, selv om tematisk analyse er en fleksibel metode som kan tilpasses en rekke forskningsspørsmål og datatyper, er det en risiko for at denne fleksibiliteten kan føre til at analysen blir overfladisk eller mangler dybde og teoretisk innsikt. Gitt disse fallgruvene, har jeg i denne studien forsøkt å være reflektert og systematisk i min tilnærming, både ved å være transparent om mine subjektive synspunkter og forforståelser. Dette har jeg gjort i håp om å sikre dybde, grundighet og teoretisk informerte funn, som kan bidra til en høyere grad av reliabilitet og validitet i studien.

I denne studien har jeg forsøkt å ta hensyn til disse svakhetene ved å være transparente om mine analytiske valg og ved å knytte funnene til relevant teori og tidligere forskning. Imidlertid er det viktig å anerkjenne at valget av tematisk analyse som analysemetode har sine begrensninger og potensielle svakheter.

Når det gjelder rekrutteringsmetoden i denne studien, er det viktig å anerkjenne at det er en viss grad av subjektivitet involvert i utvelgelsen av informantene, ettersom det var sosiallæreren som satte forskeren i kontakt med dem. Dette kan potensielt føre til at informantene er valgt ut basert på lærerens egne oppfatninger og vurderinger, noe som kan påvirke representativiteten og generaliserbarheten av funnene. Samtidig er det verdt å merke seg at forskeren hadde egne inklusjonskriterier for studien og ekskluderte to deltakere basert på disse kriteriene. Dette bidrar til å sikre at informantene som inkluderes i studien er relevante for forskningsspørsmålene og målsettingene.

Til tross for den potensielle subjektiviteten i rekrutteringsmetoden, har informantene delt innsiktsfulle og brede aspekter av sine opplevelser av skråplanet. Dette tyder på at rekrutteringsmetoden har vært i stand til å gi tilgang til rike og varierte data som kan bidra til en dypere forståelse av fenomenet som studeres. Det er imidlertid viktig å være oppmerksom på disse potensielle svakhetene og begrensningene når man vurderer funnene og deres overføringsverdi til andre kontekster og populasjoner.

Når det gjelder generaliserbarheten i denne studien, er det klart at den er begrenset med tanke på at det kun er fire informanter som er inkludert. Dette kan gjøre det vanskelig å trekke brede konklusjoner og anvende funnene på en større populasjon. Imidlertid gir de

fire informantene et omfattende datamateriale og en nyansert empiri som kan fungere som et utgangspunkt for videre forskning som potensielt kan ha en større generaliserbarhet. Selv om generaliserbarheten kan være lav, gir studien rike beskrivelser av informantenes opplevelser, noe som bidrar til en dypere forståelse av fenomenet. Videre har jeg forsøkt å forankre funnene i tidligere forskning og teori. Det er imidlertid viktig å være klar over at det er utført mye forskning på lignende temaer, og det kan virke som om man kan finne forskning som støtter nesten ethvert funn. Dette understreker viktigheten av å være kritisk og reflektert når man tolker og anvender funnene fra denne studien, og å være oppmerksom på de begrensningene som lav generaliserbarhet kan medføre.

7.0 Referanseliste

- Abbott-Chapman, J. (2011). Making the Most of the Mosaic: Facilitating Post-School Transitions to Higher Education of Disadvantaged Students. *Australian Educational Researcher*, 38(1), 57–71. <https://doi.org/10.1007/s13384-010-0001-9>
- Alvesson, M., & Sköldbberg, K. (2018). *Reflexive methodology: New vistas for qualitative research* (Third edition.). SAGE.
- Arnett, J. (2000). Emerging Adulthood: A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties. *The American psychologist*, 55, 469–480. <https://doi.org/10.1037//0003-066X.55.5.469>
- Bakken, A., Frøyland, L. R., & Sletten, M. A. (2016). Sosiale forskjeller i unges liv. *NOVA Rapport*. <https://utdanningsforskning.no/globalassets/sosiale-forskjeller-i-unges-liv-nova-rapport-3-2016-18-april-.pdf>.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice Hall.
- Baxter, P., & Jack, S. (2008). Qualitative Case Study Methodology: Study Design and Implementation for Novice Researchers. *Qualitative Report*, 13(4), 544–559.
- Berliner, D. (2011). Rational responses to high stakes testing: The case of curriculum narrowing and the harm that follows. *Cambridge Journal of Education*, 41, 287–302. <https://doi.org/10.1080/0305764X.2011.607151>
- Biesta, G. (2016). The Rediscovery of Teaching: On robot vacuum cleaners, non-egological education and the limits of the hermeneutical world view. *Educational Philosophy and Theory*, 48(4), 374–392. <https://doi.org/10.1080/00131857.2015.1041442>
- Bjørngo, T. (2011). Dreams and disillusionment: Engagement in and disengagement from militant extremist groups. *Crime, Law and Social Change*, 55(4), 277–285. <https://doi.org/10.1007/s10611-011-9282-9>
- Bjørknes, R., Kjøbli, J., Manger, T., & Jacobsen. (2012). Parent Training Among Ethnic Minorities: Parenting Practices as Mediators of Change in Child Conduct Problems. *Family Relations*, 61, 101–114. <https://doi.org/10.2307/41403642>

- Bovill, C. (2014). An investigation of co-created curricula within higher education in the UK, Ireland and the USA. *Innovations in Education and Teaching International*, 51(1), 15–25. <https://doi.org/10.1080/14703297.2013.770264>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Braun, V., & Clarke, V. (2021). One size fits all? What counts as quality practice in (reflexive) thematic analysis? *Qualitative Research in Psychology*, 18(3), 328–352. <https://doi.org/10.1080/14780887.2020.1769238>
- Brendgen, M., Vitaro, F., & Bukowski, W. M. (2000). Deviant friends and early adolescents' emotional and behavioral adjustment. *Journal of Research on Adolescence*, 10(2), 173–189.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.
- Catalano, R. F., M Lisa Berglund, Jean A M Ryan, Heather S Lonczak, & Hawkins, J. D. (2004). Positive Youth Development in the United States: Research Findings on Evaluations of Positive Youth Development Programs. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 591(1), 98–124. <https://doi.org/10.1177/0002716203260102>
- Côté, J. (2016). The Identity Capital Model: A Handbook Of Theory, Methods, And Findings. *Sociology Publications*. <https://ir.lib.uwo.ca/sociologypub/38>
- Covington, M. V. (2000). Goal theory, motivation, and school achievement: An integrative review. *Annual Review of Psychology*, 51, 171–200. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.51.1.171>
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches* (4th edition.). Sage.
- Cummings, D. J., & Sheeran, N. (2019). Do academic motivation and personality influence which students benefit the most from peer-assisted study sessions?

- Psychology Learning and Teaching*, 18(3), 244–258.
<https://doi.org/10.1177/1475725719840502>
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode* (2. utg.). Universitetsforl.
https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2013071208043
- Dishion, T. J., Andrews, D. W., & Crosby, L. (1995). Antisocial boys and their friends in early adolescence: Relationship characteristics, quality, and interactional process. *Child Development*, 66(1), 139–151. <https://doi.org/10.2307/1131196>
- Dishion, T. J., Ha, T., & Véronneau, M.-H. (2012). An Ecological Analysis of the Effects of Deviant Peer Clustering on Sexual Promiscuity, Problem Behavior, and Childbearing From Early Adolescence to Adulthood: An Enhancement of the Life History Framework. *Developmental Psychology*, 48(3), 703–717.
<https://doi.org/10.1037/a0027304>
- Eggen, V. (2009). Væpnet aksjon 4. [Fotografi]
- Eccles, J. S., & Roeser, R. W. (2011). Schools as developmental contexts during adolescence. *Journal of Research on Adolescence*, 21, 225–241.
<https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2010.00725.x>
- Elliott, E. S., & Dweck, C. S. (1988). Goals: An approach to motivation and achievement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 5–12.
<https://doi.org/10.1037/0022-3514.54.1.5>
- Fergusson, D. M., Lynskey, M. T., & Horwood, L. J. (1995). The role of peer affiliations, social, family and individual factors in continuities in cigarette smoking between childhood and adolescence. *Addiction (Abingdon, England)*, 90(5), 647–659.
<https://doi.org/10.1046/j.1360-0443.1995.9056476.x>
- Finlay, L. (2009). Debating Phenomenological Research Methods. *Phenomenology & Practice*, 3(1). <https://doi.org/10.29173/pandpr19818>
- Frigstad, V., & Skarstein, S. (2018). Sammen i samspill. I B. Johannessen & T. Skotheim, *Barn og unge i midten: Tverrfaglig og tverretatlig arbeid i barn og unges oppvekst* (1. utg., Bd. 1).
- Furlong, A., & Cartmel, F. (2007). *Young people and social change: New perspectives* (2.

- ed). McGraw-Hill Open Univ. pr.
- Gadamer, H.-G. (2004). *Truth and method* (2nd, rev. ed. translation revised by Joel Weinsheimer and Donald G. Marshall. utg.). Continuum.
- Giordano, P. C., Cernkovich, S. A., & Rudolph, J. L. (2002). Gender, crime, and desistance: Toward a theory of cognitive transformation. *The American Journal of Sociology, 107*(4), 990-1064+i. <https://doi.org/10.1086/343191>
- Goffman, E. (1986). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. Simon & Schuster.
- Hamre, B. K., & Pianta, R. C. (2001). Early Teacher-Child Relationships and the Trajectory of Children's School Outcomes through Eighth Grade. *Child Development, 72*(2), 625-638. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00301>
- Hattie, J. (2005). The paradox of reducing class size and improving learning outcomes. *International Journal of Educational Research, 43*(6), 387-425. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2006.07.002>
- Hawkins, J. D., Catalano, R. F., & Miller, J. Y. (1992). Risk and Protective Factors for Alcohol and Other Drug Problems in Adolescence and Early Adulthood: Implications for Substance Abuse Prevention. *Psychological Bulletin, 112*(1), 64-105. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.112.1.64>
- Haynie, D. L. (2002). Friendship Networks and Delinquency: The Relative Nature of Peer Delinquency. *Journal of Quantitative Criminology, 18*(2), 99-134. <https://doi.org/10.1023/A:1015227414929>
- Hodkinson, P., & James, D. (2003). Transforming learning cultures in further education. *Journal of Vocational Education & Training, 55*(4), 389-406. <https://doi.org/10.1080/13636820300200236>
- Hoeve, M., Dubas, J. S., Gerris, J. R., van der Laan, P. H., & Smeenk, W. (2011). Maternal and paternal parenting styles: Unique and combined links to adolescent and early adult delinquency. *Journal of Adolescence (London, England.), 34*(5), 813-827. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2011.02.004>
- Imsen, G. (2020). *Elevens verden: Innføring i pedagogisk psykologi* (6. utgave.).

- Universitetsforlaget.
- Jacobsen, D. I. (2022). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: Innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (4. utgave). Cappelen Damm akademisk.
- Jeynes, W. H. (2007). The Relationship Between Parental Involvement and Urban Secondary School Student Academic Achievement: A Meta-Analysis. *Urban Education, 42*(1), 82–110. <https://doi.org/10.1177/0042085906293818>
- Jordet, A. N. (2020). *Anerkjennelse i skolen: En forutsetning for læring* (1. utgave.). Cappelen Damm akademisk.
- Kearney, C. A. (2008). An Interdisciplinary Model of School Absenteeism in Youth to Inform Professional Practice and Public Policy. *Educational Psychology Review, 20*(3), 257–282. <https://doi.org/10.1007/s10648-008-9078-3>
- Konu, A., & Rimpelä, M. (2002). Well-being in schools: A conceptual model. *Health promotion international, 17*, 79–87. <https://doi.org/10.1093/heapro/17.1.79>
- Korpershoek, H., Canrinus, E., Fokkens-Bruinsma, M., & Boer, H. (2019). The relationships between school belonging and students' motivational, social-emotional, behavioural, and academic outcomes in secondary education: A meta-analytic review. *Research Papers in Education, 35*, 1–40. <https://doi.org/10.1080/02671522.2019.1615116>
- Kristofersen, L. B. (2017). *Sosial ulikhet og tilknytning til barnevernet* (Oppvekstrapporten 2017, s. 90–109). Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. https://bestill.bufdir.no/userfiles/products/284/Oppvekstrapporten_2017.pdf
- Kunnskapsdepartementet. (2019, november 8). *Meld. St. 6 (2019–2020)* [Stortingsmelding]. Regjeringen.no; regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-6-20192020/id2677025/>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal akademisk. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2018091205061
- Kvello, Ø. (2013). Bioøkologisk teori. I R. Karlsdottir & D. H. Ingunn, *Læring, utvikling, læringsmiljø. Innføring i pedagogisk psykologi* (1., Bd. 368). Akademika forlag.
- Ladd, G. W., Ettekal, I., & Kochenderfer-Ladd, B. (2017). Peer victimization trajectories from kindergarten through high school: Differential pathways for children's school

- engagement and achievement? *Journal of Educational Psychology*, 109, 826–841.
<https://doi.org/10.1037/edu0000177>
- Langdridge, D. (2006). *Psykologisk forskningsmetode: En innføring i kvalitative og kvantitative tilnærminger*. Tapir. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2018082348064
- Laub, J. H., & Sampson, R. J. (2001). Understanding Desistance from Crime. *Crime & Justice (Chicago, Ill)*, 28, 1–69. <https://doi.org/10.1086/652208>
- Laverty, S. (2003). Hermeneutic Phenomenology and Phenomenology: A Comparison of Historical and Methodological Considerations. *International Journal of Qualitative Methods*, 2. <https://doi.org/10.1177/160940690300200303>
- Liamputtong, P. (2007). *Researching the vulnerable: A guide to sensitive research methods*. SAGE.
- Malkenes, S. (2014). *Bak fasaden i Osloskolen*. Res publica.
https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2020121607573
- Marsh, H. W., & Craven, R. G. (2006). Reciprocal Effects of Self-Concept and Performance From a Multidimensional Perspective: Beyond Seductive Pleasure and Unidimensional Perspectives. *Perspectives on Psychological Science*, 1(2), 133–163. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6916.2006.00010.x>
- McLaughlin, C., & Clarke, B. (2010). Relational matters: A review of the impact of school experience on mental health in early adolescence. *Educational and Child Psychology*, 27, 91–103. <https://doi.org/10.53841/bpsecp.2010.27.1.91>
- Misztal, B. A. (2001). Normality and Trust in Goffman's Theory of Interaction Order. *Sociological Theory*, 19(3), 312–324.
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100, 674–701.
<https://doi.org/10.1037/0033-295X.100.4.674>
- Moffitt, T. E. (2007). A Review of Research on the Taxonomy of Life-Course Persistent Versus Adolescence-Limited Antisocial Behavior. I D. J. Flannery, A. T. Vazsonyi, & I. D. Waldman (Red.), *The Cambridge Handbook of Violent Behavior and*

- Aggression* (1. utg., s. 49–74). Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511816840.004>
- Monahan, K. C., Steinberg, L., & Cauffman, E. (2009). Affiliation With Antisocial Peers, Susceptibility to Peer Influence, and Antisocial Behavior During the Transition to Adulthood. *Developmental psychology, 45*(6), 1520–1530.
<https://doi.org/10.1037/a0017417>
- Mrug, S., Madan, A., & Windle, M. (2016). Emotional Desensitization to Violence Contributes to Adolescents' Violent Behavior. *Journal of abnormal child psychology, 44*(1), 75–86. <https://doi.org/10.1007/s10802-015-9986-x>
- Norges offentlige utredninger. (2010). *Mangfold og mestring Flerspråklige barn, unge og voksne i opplæringssystemet*. Departementenes Servicesenter, Informasjonsforvaltning.
- Ogden, T. (2022). *Sosial kompetanse og problematferd blant barn og unge* (2. utgave). Gyldendal akademisk.
- Orth, U., Robins, R. W., & Roberts, B. W. (2008). Low self-esteem prospectively predicts depression in adolescence and young adulthood. *Journal of Personality and Social Psychology, 95*(3), 695–708. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.95.3.695>
- Patterson, G. R., Dishion, T. J., & Yoerger, K. (2000). Adolescent growth in new forms of problem behavior: Macro- And Micro-Peer dynamics. *Prevention Science, 1*(1), 3–13. <https://doi.org/10.1023/A:1010019915400>
- Pauwels, L. J. R., & Svensson, R. (2015). Schools and Child Antisocial Behavior: In Search for Mediator Effects of School-Level Disadvantage. *SAGE Open, 5*(2), 215824401559293-. <https://doi.org/10.1177/2158244015592936>
- Prinstein, M. J., Boergers, J., & Vernberg, E. M. (2001). Overt and relational aggression in adolescents: Social-psychological adjustment of aggressors and victims. *Journal of Clinical Child Psychology, 30*(4), 479–491.
https://doi.org/10.1207/S15374424JCCP3004_05

- Quin, D. (2017). Longitudinal and Contextual Associations Between Teacher-Student Relationships and Student Engagement: A Systematic Review. *Review of Educational Research, 87*(2), 345–387.
- Reardon, S. F. (2011). The Widening Academic Achievement Gap Between the Rich and the Poor: New Evidence and Possible Explanations. I G. J. Duncan & R. J. Murnane (Red.), *Whither Opportunity* (s. 91–116). Russell Sage.
- Reay, D., Crozier, G., & Clayton, J. (2013). 'Fitting in' or 'standing out': Working-class students in UK higher education—Reay—2010—British Educational Research Journal—Wiley Online Library. <https://bera-journals.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1080/01411920902878925>
- Reingle, J. M., Jennings, W. G., & Maldonado-Molina, M. M. (2012). Risk and Protective Factors for Trajectories of Violent Delinquency Among a Nationally Representative Sample of Early Adolescents. *Youth violence and juvenile justice, 10*(3), 261–277. <https://doi.org/10.1177/1541204011431589>
- Ruzek, E. A., Hafen, C. A., Allen, J. P., Gregory, A., Mikami, A. Y., & Pianta, R. C. (2016). How teacher emotional support motivates students: The mediating roles of perceived peer relatedness, autonomy support, and competence. *Learning and Instruction, 42*, 95–103. <https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2016.01.004>
- Sirin, S., & Rogers-Sirin, L. (2015). The educational and mental health needs of Syrian refugee children. I R. Capps & K. Hopper (Red.), *Young children in refugee families*. Migration Policy Institute.
- Small, M. L., & Newman, K. (2001). Urban Poverty after The Truly Disadvantaged: The Rediscovery of the Family, the Neighborhood, and Culture. *Annual Review of Sociology, 27*, 23–45.
- Smith, J. A., & Larkin, M. (2009). *Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research*. SAGE.
- Stams, G. J., Brugman, D., Deković, M., Van Rosmalen, L., Van Der Laan, P., & Gibbs, J. C. (2006). The moral judgment of juvenile delinquents: A meta-analysis. *Journal of abnormal child psychology, 34*, 692–708.

- Statistisk sentralbyrå. (2023). *Arbeidskraftundersøkelsen*. Arbeidskraftundersøkelsen. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/statistikk/arbeidskraftundersokelsen/artikler/norge-blant-landene-med-lavest-neet-andel-i-europa>
- Storvoll, E. E. (2003). *Jevnaldermiljø og bruk av rusmidler* (Nr. 26/3; Osloungdom og rusmiddelbruk: Utbredelse og muligheter for forebygging, s. 76–93). Nova. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2011062705008
- Strand, A. H., & Kindt, M. T. (2019). *Unge i utsatte boområder—En kunnskapsoversikt* (Delrapport Nr. 24). Fafo.
- Suldo, S. M., Shaunessy, E., & Hardesty, R. (2008). Relationships among stress, coping, and mental health in high-achieving high school students. *Psychology in the Schools, 45*, 273–290. <https://doi.org/10.1002/pits.20300>
- Sutherland, E. H., Cressey, D. R., & Luckenbill, D. F. (1992). *Principles of Criminology* (1. utgave). AltaMira Press.
- Sørli, M.-A., & Ogden, T. (2015). School-Wide Positive Behavior Support-Norway: Impacts on Problem Behavior and Classroom Climate. *International Journal of School and Educational Psychology, 00*, 1–16. <https://doi.org/10.1080/21683603.2015.1060912>
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (4. utg.). Fagbokforl.
- Thapa, A., Cohen, J., Guffey, S., & Higgins-D'Alessandro, A. (2013). A review of school climate research. *Review of Educational Research, 83*, 357–385. <https://doi.org/10.3102/0034654313483907>
- Thompson, A. E., Greeson, J. K., & Brunsink, A. M. (2016). Natural mentoring among older youth in and aging out of foster care: A systematic review. *Children and Youth Services Review, 61*, 40–50. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2015.12.006>
- Thornberry, T. P., Lizotte, A. J., Krohn, M. D., & Jang, S. J. (1994). Delinquent peers, beliefs, and delinquent behaviour: A longitudinal test of interactional theory.

- Criminology (Beverly Hills)*, 32(1), 47–83. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1994.tb01146.x>
- UNESCO. (2019). *Global Education Monitoring Report 2019: Migration, displacement and education – Building bridges, not walls*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265866>
- Utdanningsdirektoratet. (2020). *Overordnet del—Verdier og prinsipper for grunnsopplæringen: 3-1 Et inkluderende læringsmiljø*. <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/3.-prinsipper-for-skolens-praksis/3.1-et-inkluderende-laringsmiljo/?lang=nob>
- Utdanningsdirektoratet. (2022). *Utdanningsspeilet (Nr. 1)*. Utdanningsdirektoratet. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/publikasjoner/utdanningsspeilet/utdanningsspeilet-2022/grunnskolen/spesialundervisning-i-grunnskolen/>
- Utdanningsdirektoratet, L. siden som. (2023). *Fakta om spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning*. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/analyser/fakta-om-spesialpedagogisk-hjelp-og-spesialundervisning/>
- van Lier, P. A. C., Vitaro, F., Wanner, B., Vuijk, P. J., & Crijnen, A. A. M. (2005). Gender differences in developmental links between antisocial behavior, friends' antisocial behavior and peer rejection in childhood: Results in two cultures. *Child Development*, 76(4), 841–855.
- Vitaro, F., Brendgen, M., & Tremblay, R. E. (2000). Influence of Deviant Friends on Delinquency: Searching for Moderator Variables. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 28(4), 313–325. <https://doi.org/10.1023/A:1005188108461>
- Way, N., Reddy, R., & Rhodes, J. (2007). Students' perceptions of school climate during the middle school years: Associations with trajectories of psychological and behavioral adjustment. *American Journal of Community Psychology*, 40(3–4), 194–213. <https://doi.org/10.1007/s10464-007-9143-y>

Willis, P. E. (1977). *Learning to labour: How working class kids get working class jobs.*

Saxon House.

Wilson, W. J. (1987). *The truly disadvantaged: The inner city, the underclass, and public policy.* University of Chicago Press.

8.0 Vedlegg

8.1 Vedlegg 1: Intervjuguide

Innledning

Kan du fortelle litt om deg selv?

Hvordan vil du beskrive miljøet du vokste opp i?

Skolemiljø

Kan du beskrive skolemiljøet ditt?

Hvordan vil du beskrive forholdet ditt til lærerne?

Hvordan vil du beskrive forholdet ditt til andre studenter?

Opplevelse av normalitet og utenforskap

Har du noen gang følt deg "utenfor" eller "annerledes" på skolen? Kan du fortelle mer om det?

Hvordan vil du beskrive "normal" atferd i skolemiljøet ditt?

Har du følt at du har måttet tilpasse deg for å "passe inn"?

Inn og ut av skråplanet

Kan du fortelle om en tid der du følte deg på skråplanet? Hva tror du ledet deg til den situasjonen?

Hva tror du hjalp deg til å komme ut av den situasjonen?

Miljøfaktorer

Hvilke faktorer i skolemiljøet ditt tror du bidro til din følelse av utenforskap eller det å være på skråplanet?

Hvilke faktorer i skolemiljøet ditt tror du bidro til å hjelpe deg ut av skråplanet?

Framtid og forebygging

Hva tror du skoler kan gjøre for å hjelpe elever som føler seg på skråplanet?

Hva slags støtte tror du ville vært mest nyttig for deg i din situasjon?

Vil du delta i forskningsprosjektet «*Ungdoms vei ut av skråplanet*»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å finne miljøfaktorer i og rundt skolen som unge voksne, tidligere ungdom på skråplanet, ser på som avgjørende for at de gikk inn i voksenlivet på en trygg og fin måte. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Prosjektet er en masteroppgave i grunnskolelærerutdanningen på institutt for lærerutdanning ved NTNU. Formålet på oppgaven er å se på tidligere ungdom, nå unge voksne som har levd på kanten av samfunnet, i form av vold, rus eller annen form for antisosial atferd, og finne faktorer som har gjort at disse har gått inn i voksenlivet på en trygg og fin måte. Prosjektet skal gi en dypere forståelse av miljømessige forhold for ungdom på skråplanet, som forhåpentligvis skal gi innsikt i beskyttelsesfaktorer og risikofaktorer som kan gi kunnskap for lærere og omsorgspersoner som møter utsatt ungdom.

Oppgavens problemstilling er

Hvilke miljøfaktorer i og rundt skolen opplever unge voksne som de viktigste for deres vei inn og ut av skråplanet? Prosjektet vil særlig se på hva de opplever som særlige grunner til at de begynte med en atferd som fikk dem på skråplanet, og hva de opplever som viktige faktorer for at de kom seg ut av skråplanet. Skolen vil være en særlig del av intervjuene.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitet: NTNU - Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet.

Fakultet: Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap

Institutt: Institutt for lærerutdanning

Forsker/masterstudent: Torger Larsen

Veileder: Monika Merket

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta fordi du har unik innsikt i tematikken, å ha vært på skråplanet som ungdom, for deretter å ha gått inn i voksenlivet på en sunn og god måte.

Som du vet, ble du for en tid tilbake kontaktet av sosiallærer ved ungdomsskolen der hvor du var elev. Det var sosiallærer som etablerte kontakten mellom deg som informant og meg som forsker. Det var uansett du som informant som tok direkte kontakt med meg som forsker. Frem til dette tidspunktet har jeg ingen innsikt i navn eller andre personopplysninger. Dette er for å skape stor distanse mellom deg som informant og meg som forsker, for i størst mulig grad ivareta ditt personvern.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du stiller opp for et intervju med varighet på omtrent seksti minutter. Intervjuet vil omhandle miljømessige forhold i din oppvekst, med særlig fokus på din tid som elev i skolen. Det vil bli tatt lydopptak, som vil bli lagret på et kryptert og sikkert system frem til prosjektet avsluttes, forhåpentligvis 25.05.2023, før det vil bli slettet. Intervjuene vil bli transkribert og analysert, men transkriberingen skal slettes etter fullført prosjekt.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er kun jeg som forsker som vil ha direkte tilgang til lydopptaket eller transkriberingen. Ovenfor veileder vil jeg anonymisere ditt navn, skolen og miljøet du var en del av. Det vil si at navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med et falskt navn, og at intervjuet kun vil være tilgjengelig for meg lagret på en strengt kryptert forskningsserver.

Du vil etter transkriberingen av intervjuet bli bedt om å lese over transkriberingen der du selv vurderer om du er enig med oversettelsen fra lydformat til tekstformat. Du vil også kunne stryke utsagn du ikke ønsker skal være med.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes når oppgaven blir godkjent, forhåpentligvis 25.mai 2023. Etter prosjektslutt vil datamaterialet med dine personopplysninger anonymiseres, der alle personnavn, lokasjoner eller stedsnavn vil erstattes med fiktive navn. Målet er at ingen av dataene i prosjektet skal kunne spores.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra NTNU – Institutt for lærerutdanning har Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandørs personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- NTNU → Institutt for lærerutdanning ved
 - Forsker:
 - Navn: Torger Larsen
 - E-postadresse: Torgerla@stud.ntnu.no
 - Telefonnummer: 93838683
 - Veileder:
 - Navn: Monika Merket
 - E-postadresse: monika.merket@ntnu.no
 - Telefonnummer: 41343959
 - Vårt personvernombud:
 - Navn: Thomas Helgesen
 - E-postadresse: Thomas.helgesen@ntnu.no
 - Telefonnummer: 93079038

Hvis du har spørsmål knyttet til vurderingen av prosjektet som er gjort av Sikts personverntjenester ta kontakt på:

- Epost: personverntjenester@sikt.no, eller telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig/veileder
Monika Merket

Forsker/masterstudent
Torger Larsen

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «*Ungdoms vei ut av skråplanet*», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at Torger Larsen kan gi anonymiserte opplysninger om meg til prosjektet

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

8.3 Vedlegg 3: Godkjenning fra NSD

5/18/23, 3:30 PM Meldeskjema for behandling av personopplysninger

 Sikt

[Meldeskjema](#) / [Ungdoms vei ut av skråplanet](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer 710972	Vurderingstype Standard	Dato 24.01.2023
----------------------------------	-----------------------------------	---------------------------

Prosjekttittel
Ungdoms vei ut av skråplanet

Behandlingsansvarlig institusjon
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) / Institutt for lærerutdanning

Prosjektansvarlig
Monika Merket

Student
Torgjer Larsen

Prosjektperiode
02.01.2023 - 25.05.2023

Kategorier personopplysninger
Alminnelige
Særlige
Straffedommer eller lovovertrедelser

Lovlig grunnlag
Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)
Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)
Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a, jf. art. 10)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 25.05.2023.

[Meldeskjema](#)

Kommentar
OM VURDERINGEN

Sikt har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personverneverket.

TYPE PERSONOPPLYSNINGER

Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger, særlige kategorier av personopplysninger om helseforhold samt personopplysninger om straffedommer eller lovovertrедelser.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Vi har vurdert at du har lovlig grunnlag til å behandle personopplysningene, men husk at det er institusjonen du er ansatt/student ved som avgjør hvilke databehandlere du kan bruke og hvordan du må lagre og sikre data i ditt prosjekt. Husk å bruke leverandører som din institusjon har avtale med (f.eks. ved skylagring, nettspørreskjema, videosamtale el.)

Personvern tjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

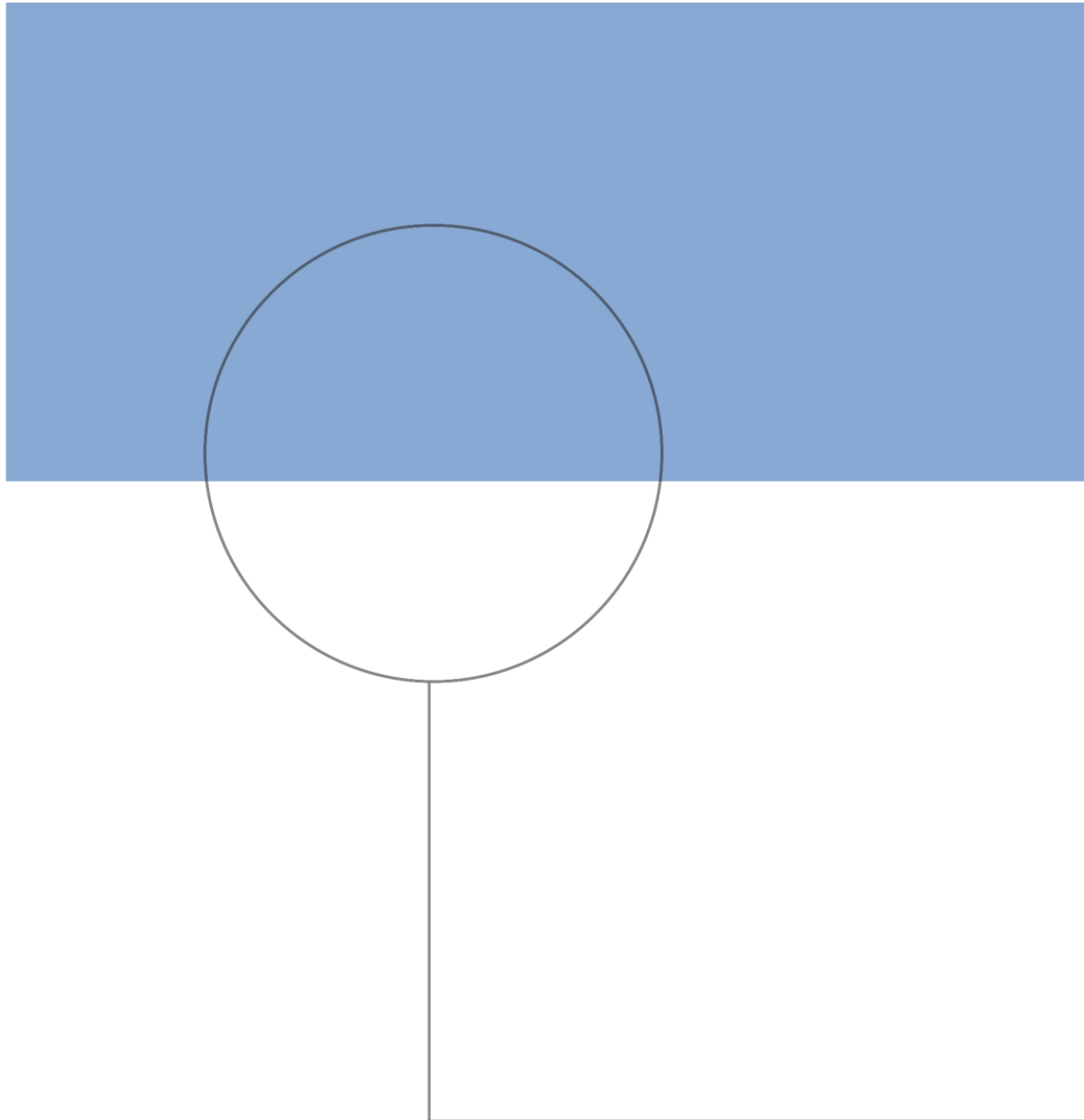
Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Se våre nettsider om hvilke endringer du må melde: <https://sikt.no/melde-endringer-i-meldeskjema>

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

<https://meldeskjema.sikt.no/03ac2ba0-421f-428c-9a85-4a794d20d5cb/vurdering>

&INTNU

Kunnskap for en bedre verden